

SZAKDOLGOZAT

ZOBB NÓRA
tanító

Kaposvár
2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvár Campus

Tanító Szak

Harmadik osztályos gyermekek kreatív gondolkodásának összehasonlító elemzése

Belső konzulens: Rónai Gábor

mesteroktató

Készítette: Zobb Nóra

CG0NQV

nappali

Intézet/Tanszék: Neveléstudományi Intézet

**Kaposvár
2023**

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés	3
2.	Hipotézis a teszttel való vizsgálattal	6
3.	Más vizuális képesség mérő teszt bemutatása	8
3.1.	Clark Drawing Test	8
3.2.	Vizuális Narratív Teszt	10
4.	A TCT-DP teszt bemutatása	13
5.	A vizsgált korosztály vizuális jellemzői	16
5.1.	A 8 éves kor rajzi jellemzői:	18
5.2.	A 9 éves kor rajzi jellemzői:	21
5.3.	A 10 éves kor rajzi jellemzői:	23
6.	A vizsgált intézmények és osztályok bemutatása	24
6.1.	Kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola, Gimnázium és Szakgimnázium	24
6.2.	Zalaapáti Gábor Áron Általános Iskola	27
7.	Eredmények összehasonlítása	31
7.1.	Az összesen elért pontszámok összehasonlítása	32
7.2.	Folytatás item elemzése	32
7.3.	Kiegészítés item elemzése	33
7.4.	Új elemek item elemzése	34
7.5.	Vonalakkal létre hozott kapcsolatok item elemzése	35
7.5.	Témához kötődő kapcsolatok item elemzése	36
7.6.	Körvonalat megőrző részletfüggő	37
7.7.	Körvonalat megőrző részlettől független item elemzése ..	39
7.8.	Perspektíva item elemzése	40

7.9. Humoros vagy érzelmes hatások item elemzése	41
7.10. Nem szokványos megoldás item elemzése	43
7.11. Sebesség item elemzése.....	44
8. Összegzés	46
Irodalomjegyzék.....	49
Ábrajegyzék.....	50
Mellékletek	51
Első számú melléklet:	51
Második számú melléklet:	51
Harmadik számú melléklet:	52
Nyilatkozatok	54

1. Bevezetés

Zobb Nóra vagyok a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem tanító szakos hallgatója. Tanulmányaimat 2019-ben kezdtem meg az egykori Kaposvári Egyetem tanító szakján. Már egészen kicsi koromban elhatároztam magam, hogy felnőttként tanító szeretnék lenni. Ezt a döntésemet sokban befolyásolta édesanyám példája, aki szintén tanító. Gyerekkoromban sokszor láttam munkája közben, milyen csodákat képes alkotni, mennyire játékosan és szeretetteljesen dolgozik a gyerekekkel, így ez megalapozta a hivatás iránti szeretetemet.

Tovább erősítette bennem a vágyat az általános iskolai tanítóim, akikben édesanyámat láttam minden egyes nap. Szerettem velük tanulni, élvezhetővé tették számomra a tanulást. Ezek az élmények és tapasztalatok sarkalltak arra, hogy lépjek rá az útamra.

Szerencsére az egész családom támogatott a döntésemben, miszerint mindenáron a gyerekekkel szeretnék foglalkozni, így érettségi után azonnal megkezdtem tanulmányaimat az egyetemen. Az évek során szerzett tapasztalatok és élmények is azt mutatták, hogy alkalmas vagyok a tanító pályára. Mentoraim többnyire bízattak és segítettek a gyakorlataim során, hogy elérjem a céljaimat. Mindezek mellett sokban hozzájárul, mennyire könnyen együtt tudok dolgozni a gyerekekkel, valamint gond nélkül megértetem magam velük. Személyiségemből adódóan folytonos nyugodt légkört tudok biztosítani a tanulóknak, mely sokban hozzájárul a könnyebb tanuláshoz.

Véleményem szerint a szakmában az a legszebb, hogy mindig van lehetőség a fejlődésre, ezáltal nem szükséges mindig ugyanazokat az eszközöket és módszereket alkalmazni, így kicsi az esélye annak, hogy az igazán elhivatott pedagógusok megunják a munkájukat. Továbbá nagy motiváló erő tud lenni, ha a gyermekek is megszeretik a személyiségünket, és szívesen veszik át a tudást a minél

változatosabb tanórák keretein belül. Amit még fontosnak tartok kiemelni a hivatásban, az a kisebbek személyiségének a formálása, ami nélkülözhetetlen eleme a tanító pályának. Hiszen az intézményi feladatok között nem csak a tudás átadás szerepel, hanem a tanulók attitűdjének és személyiségének kialakítása, fejlesztése és formálása, melyet nem csak a különböző tanórák és események idéznek elő, hanem maga a felnőtt személy habitusa is, akivel szinte az egész napot töltik.

A szakdolgozatom témája is kapcsolódik a fejlődéshez, miszerint két, általam kiválasztott, különböző iskolában azonos tagozatú osztályok tagjai között miként alakulnak a gyermekrajzok. A cím is jelzi, hogy kutatásokat végeztem az adott csoportokkal, hogyan valósulnak meg a gyermekek által készített munkák, illetve ezek mennyire különböznek egymástól intézményi és egyéni szinten egyaránt, valamint Kárpáti Andrea és Gyebnár Viktória eredményeitől. Ezt a kutatást a Test for Creative Thinking – Drawing Product – a továbbiakban TCT-DP – kreativitást mérő teszt formájában kutattam, amelynek a célja az, hogy felmérje a gyerekek kreativitását és gondolkodását.

A műveltségterületem miatt választottam ezt a témát, ugyanis közel áll hozzám a vizuális kultúra által a rajz, a művészetekben való gondolkodás. Az első tanító szakvezetőm a gyakorlatom során nagy hatással volt rám, ugyanis ő maga is fontosnak tartja a rajzban való kibontakozást. A legtöbb tanórán első osztályban gyakran rajzoltatott a tanulóival, külön füzetet vezetett velük, hogy nyomon tudja követni a tanulók munkáinak változását. A hónapok és évek során kiderült, hogy sokban elősegítette a finommotorikus képességek fejlődését, ami a gyermekek írásán is meglátszódott. A tanító a továbbiakban a saját tanóráiba bele építette a vizuális kultúra tantárgyi koncentrációkat, ezzel is elősegítve a komplex gondolkodás kialakítását és fejlesztését a tanulóknál.

Motivál a felvetésem, a követendő példám, miszerint a folyamatos rajzolás fejleszti a kreativitás és a gondolkodás képességét.

A szakdolgozatom során bemutatom, milyen különböző tesztekkel mérik fel a kreatív gondolkodásokat, illetve maga a TCT-DP tesztet, továbbá a korosztályra jellemző jegyeket, a vizsgált intézményeket és osztályaikat, valamint az általam felvett tesztek eredményeit.

2. Hipotézis a teszttel való vizsgálattal

Célom a szakdolgozatom során, kutatást végezni a két általam kiválasztott intézményben a TCT-DP kreatív gondolkodási teszttel, majd összehasonlítani a két intézményben alakult eredményeket, miszerint egy városi iskolában tanuló gyermek kreatívabban gondolkodik-e, mint a vidéki, avagy fordítva. Úgy gondolom, mindenképpen el fog térni a két intézményben keletkezett eredmény egymástól. Az egyikben magasabb pontszámokat kaphatunk, mint a másik osztályban, sőt a feladat végzése és körülménye is különbözni fog.

Felvetésem és véleményem szerint a városi iskolában tanuló gyermekek kreatívabban gondolkodnak, hiszen sokkal szélesebb a lehetőségek skálája mind infrastrukturálisan, mind kulturálisan, mind pedig az intézmény által nyújtott tevékenységek és programok során. Továbbá sokban befolyásolja a pedagógiai feltételek, hiszen véleményem szerint városra orientálódnak az emberek a lehetőségek miatt, és ezáltal a pedagógusokat is jobban vonzza a városi iskolák környezete. Igaz a vidéki iskolák sokkal családiasabbak és közvetlenebb kapcsolatot tudnak kialakítani egymással a dolgozók és szülők. Illetve a természet közelsége miatt, egyszerűbben szerveznek szabadtéri programokat, mint például az erdei kitérő, túranapok és hasonlóak. Azonban a városi iskoláknak is akad erre lehetőségük, hiszen a városokban vannak parkok, buszokkal ugyanúgy el tudnak utazni szabadtéri programoknak megfelelő helyszínekre.

Háttért tudásom szerint, a városi iskolában a tanító sok figyelmet fordított a rajzok készítésére, a szabadon való gondolkodásra, illetve a kreativitásuk kiélésére. Az osztályfőnök előnyben részesíti a közismereti tanórákon a rajzolást, illetve a vizuális nevelésre hangsúlyt fektet a tanítói tevékenységei során.

Míg a vidéki iskolában az osztályban jelenlevő pedagógusok nem tartják fontosnak ezt a fajta nevelést, más nevelési stratégiával formálják a tanulók személyiségét és biztosítja képességeik fejlődését.

Az a feltételezésem ezáltal, miszerint a városi intézményben jelenlevő tanulók, bátrabban fognak neki a feladatnak, kiélik a kreativitásukat, gyorsabban fognak elkészülni a munkáikkal, míg a vidéki tanulóknál egy kisebb szorongás fog fellépni a feladat közben és nehezebben fogják elkészíteni a munkáikat, a kreativitás hiánya és a vizuális nevelés kis mértékű megjelenése által.

3. Más vizuális képesség mérő teszt bemutatása

A múlt század végén kezdtek el foglalkozni a gyermekrajzokkal. 1987-ben elemzés készült arról, miszerint 190 publikációban 125 standardizált tesztet azonosított, amelyekben a teszt alanyok teljesítményét az elkészült rajzaik alapján ítélik meg.

Pedagógiai célú és pszichológiai célú felmérések léteznek. Az előbbi a gondolkodás fejlettségét méri, míg az utóbbi az az érzelmi állapotokat, félelmeket és vágyakat térképezi fel. A két fajta teszt között akad hasonlóság, viszont a céljaik különbözőek, ezáltal az felhasznált eszközök kimagaslóan különböznek egymástól. (Kárpáti 2005)

3.1. Clark Drawing Test

Amerikai kutatás részére Gilbert Clark dolgozta ki, amely a vizuális tehetség beállítottságát tanulmányozza. A továbbiakban csak CDT-ként lesz említve. (Kárpáti 2005)

„Ez a rajzi feladatsor a lélektanban megkövetelt mérési pontosságot és megbízhatóságot próbálja ötvözni a művészetpedagógiai értékelést jellemző érzékenységgel.” (Kárpáti 2005, 36)

Az elvégzett vizsgálatok beigazolták, miszerint a vizuális tehetség, az intelligencia normál eloszlást mutat. Innentől fogva a tehetséges gyerekek kiszűrését szolgálta a rajztagozatokra. Továbbá alkalmas a kamaszok alkotó képességeinek feltérképezésére, hiszen olyan a teszt felépítése. Nem csak kötött rajz feladatokat kell elkészíteni, hanem a szabadon való alkotásra is ad lehetőséget a teszt, ez lehetőséget ad a kibontakozásra. Az amerikai művészetpedagógiában széles körben felhasznált produktummá vált.

A teszt során csak grafit ceruza használható, így nem akadályozza az eredmény elérésében a teszt alanyt a tapasztalatlanság egyes technikában, mint például egy festés vagy karcolás. Továbbá a ceruzás alkotások nem igényelnek sok időt a végkép eléréséhez.

A teszt nem kedveli, sőt elveti a szabályozott feladatokat. A témák, amelyeket kiválasztott, esélyt kínálnak az önállóan elkészített kreatív végeredményre, mégis pártatlanul lehet értékelni azokat. A teszt esélyt ad az irányított és a rögtönzött illusztrációk összehasonlítására.

Mint minden másnak, a tesztnek is van hátránya, miszerint az egyes ábrázolási szinteket nem írja le pontosan. Egyes feladatokhoz átlagos megoldásra ad képi példát, egyes szempontok pontozásához csak vázlatos, szöveges utasítást ad. Gilbert Clark a saját publikációjában is leírja, miként egy képes javítókulcs szükséges az értékelésekhez, azonban 1997-ig ezek nem készültek el. Az amerikai kutatások eredményeit nem tették közzé sem korosztály és életkori szinteken, ezáltal nem sikerült elterjeszteni nemzetközi szinten a rajzpedagógiai kutatásban.

Azonban Kárpáti Andrea és társai kidolgozták az értékelési rendszert 6-14 éves korosztályra, így könnyen alkalmazhatóvá vált a magyar adaptációval itthon a teszt. Ezeket gyermekmunkákkal prezentálták, mind a kötött és a kötetlen témájú feladatokhoz kapcsolódó pont értéket, tartalmi és formai elemzéssel egyaránt.

A teszt négy feladatot foglal magába, melyre egyenként 15 perc áll rendelkezésre. Fekete színű ceruzával, tollal vagy krétával készíthetik el a képet a vizsgált személyek, vonalzó és körző használata nélkül. Hiszen a tesztben az egyik kritérium a biztos vonalvezetést is értékeli. Illetve semmilyen rajz tanórán nem használhatják ezeket az eszközöket, mivel a szabad alkotás a cél, nem pedig műszaki rajz. A rajzokat egy-egy 20x20 centiméteres keretbe kell elkészíteni. A feladatok leírását lásd az 1. számú mellékletben.

Nagyon fontos itt is, mint minden rajzi teszt felvételekor, miszerint ne rajz óra után kezdődjön a kísérlet, hiszen az nagyban befolyásolhatja az eredményeket.

Értékeli többek között az érzéki minőséget, vagyis a vonalvezetést és a felület kezelést, a formai jegyeket, mint a ritmus és

egyensúly megjelenése, illetve a kompozíciót. Továbbá méri a kifejezőerő képében a hangulati hatást, technikai jegyeket az eszközhasználat színvonalával, anyagok és eszközök ismeretével, illetve a címadás során a címet és a hozzá fűzött magyarázó szöveg minőségét. (Kárpáti 2005)

„Szerintünk a teszt 14 éves kor felett önmagában nem hiteles tehetségdiagnosztikai eszköz, bár arra kitűnően alkalmas, hogy a rajzi teljesítmény egyes komponenseinek fejlettségi szintjéről számot adjon.” (Kárpáti 2005, 44)

Összességében a teszt a 6-14 év közötti vizuális képességek mérésére hasznos eszköz, mely kimutatja az átlag feletti teljesítményt, mind a határozott és a határozatlan rajzolás területein, olyan motívumok és tartalmak megjelenésével, melyeket a gyerekek ebben a korban szívesen rajzolnak. (Kárpáti 2005)

3.2. Vizuális Narratív Teszt

A teszt bebizonyítja, miszerint azok a tizenévesek, akik nem rendelkeznek kiemelkedő vizuális képességekkel is tudnak olyan esztétikus és igényes alkotásokat elkészíteni, amelyeket szakértők is megfelelőnek vélnek. A kamaszok a rajzolást kommunikációra használják elsősorban.

Kárpáti Andrea és társai éveken át részt vettek a Vizuális Narratív Teszt (VNT) kidolgozásában. Olyan feladatot fejlesztettek ki, amely a rajzfejlődés szintjét méri a 3-18 éves gyermekek és fiatalok csoportjában és egységesen alkalmazható.

Brent Wilson, a Pennsylvániai Egyetem tanára két alkalommal járt Magyarországon, 1990-ben és 1997-ben. Ekkor dolgozták ki az értékelési rendszert, a képes javítókulcsot összeállították, illetve két magyar mintát is kiértékeltek. Kötelező színhasználatot vezettek be, ami eddig csak választható volt, esztétikai minőséget vizsgáló szempontokat fogalmaztak meg. Ez nem felül írja, sokkal inkább kiegészíti az eredeti szempontsort.

A teszt során egy történet megrajzolása a feladat különböző képkockákban, hozzá fűzött szöveggel, vagyis majdnem egy képregény készítés a cél, ezáltal a teszt során a 12-18 évesek bemutathatják a kompozíciós képességeiket.

A teszt célja, hogy egy bizonyos rendszert nyújtson a vizsgált személyeknek a cselekményrajzolásában és az abban felbukkanó képi tulajdonságok és tartalmak analizálásához. A teszt szerkezetével megfigyelhető a rajzokon, milyen mértékben tükröződnek vissza az egyéni stílus jegyek. Mind a vizuális képességek fejlődését, mind pedig a mentális egészséget mérhetjük az elkészült alkotásokon keresztül.

A történethez a tanulók maguk választják ki és alkotják meg a karaktereiket, valamint az ábrázolási módot. A narratív teszt lényege, miként szöveges illusztrációk jelenjenek meg, melyek előhívhatnak mélyebb érzéseket, főként konfliktusokat és problémákat. Ez azért is fontos, mert sok fiatalnak akadnak elmondhatatlan dolgai, melyet szeretnének valahogy megnyilvánítani. Tudat alatti mondani valók feltérképezésére is alkalmas, ezért első sorba pszichológiai célokra használják a tesztet.

A feladatot A/3-as méretű papíron kell elkészíteni, vízszintes laptartással, melyen 6 képmező található, illetve egy keret, amely a címnek, alkotó nevének, korának és iskolájának a beírására szolgál. Értelem szerűen a történet a bal felső sarokban indul és a jobb alsó sarokban végződik. Több lapot is kaphatnak, nincs szabályozva, hány képmezőt kell felhasználniuk.

Általában 30-40 perc alatt készítik a tesztalanyok az alkotást. A kisebbeknél több idő szükséges a történet kitalálására, így számukra időigényes a feladat. A serdülőknél azonban nem szükséges túl sok idő a történet kialakításához, de ők is sok időt tudnak eltölteni a részletes kidolgozásokkal. A feladat bevezető szövegét lásd a 2. számú mellékletben.

Azt feltételezik a tesztel, miszerint minden gyerek szeret történetet alkotni és azt papíron képi alakban megjeleníteni. A kamaszok többségben valamilyen negatív érzelmet jelenítenek meg, mint veszekedést vagy verekedést, akár harcot vetnek papírra. Míg a 6-10 évesek inkább mesevilágot elevenítenek meg.

A gyermekeknek kettő vizuális nyelvük létezik. Egy sztereotip, amely érzelm szegény és mechanikus, amolyan nyilvános nyelv, ezt az iskolában mutatják meg a rajz órákon. Illetve van egy magánnyelvük, amely sokkal kreatívabb, kötetlenebb, ezt otthon használják a saját birodalmukban. Az utasítás utolsó sorai ezért a legfontosabbak, amik lehetőséget adnak egy már kidolgozott, kitálat történet vagy karakter újra alkotására, amelyet otthon szabadidejükben készítettek el. Ezzel betekintést enged a gyermek magánnyelvének megismerésére.

Összefoglalva releváns eredmények igazolják a tényt, miszerint a VNT kimutatja, hogy ez a képalkotásos problémafeltárás az érzelmi nevelés eszköze, pszichológiai keretekben érzelmek feltérképezésére alkalmas, érzelmi intelligencia fejlesztésére alkalmas, a rajz tanítás fontos területének nevezik.

A tesztet a készítőik és átdolgozók ajánlják olyan területen dolgozóknak, akik művésztanárként, szociális munkásként, valamint művészetterapeutaként tevékenykedik. (Kárpáti 2005)

4. A TCT-DP teszt bemutatása

„Az idézett koncepciók alapján megfogalmazható általános megközelítés szerint a kreativitás alkotásra való képesség, a probléma újszerű, szokatlan meglátásának és megoldásának képessége.” (Schleierné, Schabulauer, Takács 2001, 5)

A kreativitás nem más, mint egy olyan tulajdonság, ami összetett, élénk, saját magát képes fejleszteni. Ez gondolkodásban és tevékenységben mutatkozik meg. Jellemzi a problémára való érzékenység, a rugalmas és sokrétű gondolkodás, fejlett képzelet, és az ezek során létre jött fantáziák, eredmények, alkotások az életünk során megjelenő tevékenységek változatos területein.

Tudományos kutatás a kreativitás iránt 1950-es években, a század második felében alakult ki. Ugyanis ekkor elkezdtek pénzügyileg támogatni azokat a kutatásokat, amelyek az alkotóerő feltérképezésére fordítottak nagy figyelmet. Sok szakember és politikus gondolta azt, miként a társadalom jövője olyan találmányok, felfedezések megjelenésétől függ, melyek tudósokhoz és mérnökökhöz kapcsolódnak, akik alkotó jelleggel hozzák létre, melynek fontos alapja a kreativitás. (Schleierné, Schabulauer, Takács 2001)

Korábbi szakirodalmakban meghatározták azt a tényt, miszerint a pszichológiai kreativitás tesztek nem adják vissza a nem mindennapi vizuális képességeket, amelyekkel az alany rendelkezik.

Kárpáti Andrea és Gyebnár Viktória szerint A Kreativitás Gondolkodás Teszt/Rajzi Feladat akár egy olyan mérőeszközzé válhat, amely a vizuális nevelés és a kreativitás fejlesztés kapcsolatait feltárja.

A teszt alapvető vizuális elemeket tartalmaz, ezek kizárólag vonalakban nyilvánulnak meg, illetve egyhangú kompozícióba vannak foglalva. A teszt érdekessége a képelemek elrendezése, annak felvétele, valamint a kiértékelése. Két, egymás 180 fokban elforgatott mása a feladat, melyeken az alanyoknak dolgozni kell. A teszt

átalakítói úgy vélték a sokszoros tesztfelvételek során, miszerint a két tesztlap eredményei egyenértékűek, ezáltal egyik variáns elhanyagolható, az eredmények visszatükrözéséhez megfelel az egyik.

A felvétel ideje kulcsfontosságú. Bár az eredeti verzióban nem szabtak időkorlátot, azonban a magyar adaptációban meghatározták a maximális időt (12-15 perc), viszont Kárpáti Andrea és Gyebnár Viktória által mért tesztek eredményeik alapján az átlag 6-18 éves tanuló képes 10 perc alatt elkészülni a feladattal.

Maga a teszt lapot úgy adjuk a tanulóknak, miként ők ne jöjjenek rá, hogy egy kutatás alanyai, ezért egy játékos feladatként szolgál, ami az utasításban is rejlik, melynek szövegét lásd a 3. számú mellékletben.

A teszt a következő képelemeket tartalmazza: félkör, pont, két szögletes elem, íves vonal, szaggatott vonal, a nagy szögletes képmezőn kívül egy kisebb, egyik oldalról nyitott szögletes forma. Újdonság a tesztben, miszerint a kis nyitott szögletes elemen kívül, minden más a nagy szögletes képmezőben elszórva találhatóak meg, valamint a viszonylag teljes lap áll rendelkezésre a rajzolásra, amely az értékelésben kifejezetten fontos szerepet játszik. Azért csak viszonylag teljes lap, mivel a lap tetején van egy fejléc, mely az alany adatait tartalmazza: név, életkor, nem, iskola, rajzolás kezdete, rajzolás vége. (Kárpáti, Gyebnár 1997)

A készítőik úgy alakították ki a tesztet, hogy azok tartalmi elemei kultúr függetlenek legyenek, így világszerte alkalmazhatóvá váljon a mérőeszköz. Magyarországon azért döntöttek az alkalmazása mellett, mivel csekély a száma azoknak a vizsgálati eszközöknek, amelyeknek a feladatait rajz szakos pedagógusok megfelelőnek vélik. Továbbá a teszt alkalmas figuratív, reális és absztrakciós ábrázolásra, így a gyermek képzelet ereje nincs behatárolva alkotás közben. Mivel képelemeket tartalmaz a feladatlap, ezáltal nem hasonlít más pszichológiai tesztre, inkább egy feladatlapra, ami oldja a feszültséget a kísérleti személyben. (Kárpáti 2009)

A teszt értékelése komplex, több szempont szerint történik, melyekre 0-tól 6-ig kaphatnak pontot a kísérleti alanyok.

A teszt szerzői kifejezetten tanácsolják, miszerint a feladatlapot ne közvetlen szünet előtti napon, illetve a szünet utáni első napon vegyük fel. Próbáljunk törekedni arra, miként bizonyos friss élmények, akár ünnep ne befolyásolja az eredményeket.

Azok a pedagógusok, akik valamilyen szinten közel állnak a vizuális nevelés területéhez, úgy vélik sokkal hatékonyabb a teszt, mint bármely pszichológiaiak, mivel ez inkább egy rajz feladatra hasonlít, mint sem konkrét tesztre, ezzel csökkentve a szorongást a gyermekekben a teszthelyzetektől. A rajz végső látványa szó szerint bármi lehet: ábra, terv, díszítőelem, valamint tartalmazhat humort. (Kárpáti, Gyebnár 1997)

5. A vizsgált korosztály vizuális jellemzői

A rajzolás a gyermek számára élmény, természetes kifejezési eszköz. Érzelmeinket, indulatainkat, gondolatainkat fejezhetjük ki, azonban ehhez szükség van bizonyos képességekre, illetve verbális szintre, ha ezeket beszédben szeretnénk kinyilvánítani. Ezeket a gyermekek még játéokban cselekvések, dramatizálások segítségével tudják kiadni önmagukból. A játék egyik alfaja a rajz, amely a belső folyamatok közlésére szolgál, és nem igényel magas fokozatú tudást, mint a verbális tevékenység. Rajzolásnál az érzelmi állapot könnyedén, cselekvés formában fejezhető ki, így a tartalom egyben maradhat, nem igényli az analízist. (Kárpáti 1995)

A rajzolás hatást gyakorol a központi idegrendszerre, több területet fejleszt egyszerre: szem-kéz koordináció, finommotorika, figyelem, megfigyelés, felismerés, felidézés, szín-, forma- és térlátás, tájékozódás síkban.

A gyermekrajzokkal az 1900-as években kezdett el először foglalkozni Cooke Ebenzer, illetve a fejlődéslélektani szakaszokra való osztással. A későbbiekben viszont egyre többen fordultak a téma felé és bontották ki gondolataikat, tapasztalataikat a területen. (Feuer 2000)

Többféle megközelítés létezik a fejlődési szakaszok felosztására. Ahányféleképpen vizsgálták, annyiféle alakult ki. Kárpáti Andrea által összegyűjtött korszakok a következők:

- 1) Az amorf firka korszaka
 - a. 8 hónapos kortól kétéves korig
 - b. 2-3 éves kor
- 2) A sémák kialakulása és az ősfarmák
 - a. 4-7 éves kor között
- 3) A képzeletszerű rajzolás vagy intellektuális realizmus szakasza
 - a. 4-6 éves kor

- b. 7-9 éves kor
- 4) A jelenségszerű ábrázolás vagy szemléleti realizmus szakasza
 - a. 10-12 éves kor
 - b. 13-15 éves kor

(Kárpáti 1995)

A kép egészébe beépített firka szakasz 5-10 éves korban van jelen. Teljes felület kitöltését jelenti, tulajdonképpen a fehér foltok elfedését. Ritmus elemek jelennek meg ezzel együtt, pontosabban a terülőrítmus – cikkcakk firka a lap alsó részén, ez lehet füves terület, felső régióban esőcseppeket vagy hópihéket rajzol, hullámvonalakkal hegyvonulatot ábrázol, ezzel az emelkedés-süllyedés érzékeltetését szolgálja.

A ritmus kifejezetten fontos a gyermekek életében, hiszen az életünk maga is egy ritmus a napi rutinok által. Hermann Imre szerint egyenletes ütemű tevékenységek olyan hatást keltenek, mint az alvást megelőző nyugalom és elmélyedés állapota. Már egy korábban meghaladott állapotba jutunk, visszatérünk a képi gondolkodás szintjére.

„7-14 éves kor között a vezető fejlődési elv a ritmus, amely Rudolf Steiner szerint erőt pótol, így biztonságot ad, tehát szorongáscsökkentő funkciója van.” (Feuer 2000, 79)

Az oktatásban-nevelésben, ha helyes mértékben alakítunk ki ritmusokat, kevésbé fáradnak el a gyerekek, illetve elősegítjük a tanulás tanulását. (Feuer 2000)

A hetedik életévtől kezdve a gyermekben egyre jobban fokozódik az érdeklődés a realitás iránt. Ami a külvilággal kapcsolatos, minden érdekli őket. Azonban még kapaszkodnak a fantázia világába, ezért egyes valóságról ábrázolt rajzaiban még megjelennek fantasztikus, képzeletbeli elemek.

Megjelenik a „megtartás”, mint funkció, vagyis, amit egyszer már látott, felismert, a későbbiekben fel tudja idézni és képes

alkalmazni is. Az utánzás ebben a korban már tudatos, részlet utánzása a minta elemzésével és újjáalkotásával.

A gyermek 9 éves koráig többnyire kedvtelésből rajzol, ám ez a serdülőkorra alábbhagy, kivétel azoknál a fiataloknál, akik tehetségesek, ők tovább rajzolnak szenvedélyből. (Kárpáti 1995)

Sematikus szakaszba sorolja Feuer Mária a könyvében a 6-10 éves korosztályt. Az ő jellemzése szerint a gyermekek ebben a korban érdeklődnek a tematikus rajzok iránt. Elemi szinten két típusú rajzoló van. Egyik a szintetikus rajzoló, akik a kontúr elemet tartják kifejezetten fontosnak, nagy egészet emelnek ki vele a környezetből. Nem foglalkoznak a felépítéssel, alig koncentrálnak a szerkezetre, csak azt az egy elemet dolgozzák ki a legaprólékosabban. A másik az analitikus rajzoló, akiknek a szerkezet, a felépítés, a struktúra köti le figyelmüket, részletezik a formákat, ezzel esztétikai élményt nyújtanak.

Ebben a korban közlő funkcióvá válik a rajzolás, eltűnnek a hangulati elemek, sokkal inkább a vizuális vezérlés kerül előtérbe a motorosnál, mégpedig előbb jár a szem a papíron, utána következik a kézmozgás.

Jean Piaget hármasság tagozódást állított fel az életkorra jellemző fejlődésből:

1. fázis: részletek utánzása iránti igény,
2. fázis: jellemző az utánzás tudatosulása,
3. fázis: a gyermek maga választja ki a számára utánózni kívánt dolgot.

Jellemzően jobban szeretnek a gyermekek emlékezetből rajzolni, mint modell vagy minta alapján. Több témát kedvelnek, leginkább az ember, élőlény, ház, használati tárgyak ábrázolását.

5.1. A 8 éves kor rajzi jellemzői:

Hét éves kortól nagyobb figyelemmel fordulnak a realitás felé. A világon minden érdekli a gyermeket, ami a külvilághoz fűződik.

Azonban a gyermeki fantázia is még jelen van a kisiskolás korban, és egyes valósághű helyzetbe bele látja a saját maga által képzett fantáziákat.

Továbbá a gyermek nem csak a külsőségekre lesz kíváncsi, hanem a dolgok szerkezetére, belsőségére, ezért sokszor szerelnek, fúrnak és faragnak, de akár egyes tárgyak belsőjét is papírra vetik. (Kárpáti 1995)

Főtevékenységgé válik a valóság hű ábrázolás. Fantáziák és élmények kerülnek a rajzolás témájába, ezek okoznak vágyat alkotás iránt. Igyekszik nagyobb és precízebb részletgazdagságra, valamint az egész megragadásának a vágya jelentkezik a gyermeknél, ez a kettőség jellemző az életkorban. Vagyis a cselekményből kiválaszt egy apró mozdulatot, és azt jeleníti meg az alkotásban, azonban az egész cselekményt is szeretné részletesen ábrázolni, így külön készít 1-1 rajzot pillanatról-pillanatra a cselekményről, ezeket időrendi sorrendbe helyezi, összeragasztja 1-2 méter hosszú szalagképeket készítve. Gyakran sávokra osztja a lapot és úgy ábrázolja az időrendiséget.

Részletek kidolgozása után a körvonal érdekli őket, alkalmazzák a ritmust és a szimmetriát benne. A realitáshoz kapcsolódó egy szavas címet, vagy mondatszerű címet adnak a végterméknek. Már nem csak a színek, de az alakok is egyértelműen segítik a megkülönböztetést.

Mozdulatokat, ha ábrázolnak, általában megtörik a végtagokat. Haladást pedig a lap szélére rajzolt fél alakok érzékeltetik. Például a lap bal szélén az autó eleje látható, míg a lap jobb szélén már az autó hátsó része látható.

Ember ábrázolás során a gyermek a sematikus szakaszban van. Legtöbbször profilból ábrázolják az embert, sokszor cselekvés közben: lovaglás, étkezés, kirándulás. Ízületekben való mozgás még nem jelenik meg sokszor. Teljes öltözetben ábrázolják az embereket, az adott tevékenységnek megfelelően, lányok olykor ékszereket

is rajzolnak a szereplőkre. Az ujjak helyes száma van jelen, a fülek állása és aránya is megfelelő már, a nyakvonalait képesek finomítani. Váll, könyök, térd, kar arányossá válik. A fiúk körvonalak és lábfejek formálásában, míg a lányok a karok arányos rajzolásában ügyesebbek. A fiúk harcosokat, katonákat szoktak rajzolni, fegyverrel a kezükben, a lányok általában tündéreket, hercegnőket.

Állatok arcait is profilból rajzolják. Lábaik merevek, bár összefüggésben vannak a törzzsel. Ló ábrázolás esetében a nyakvonal a kelleténél hosszabb, pata, sörény, farok, szügy nem jellemző a rajzokon, inkább a nyereg teszi felismerhetővé az állatot. Madarakat viszonylag jól ábrázolják, a tájékozódás által elkülönül a fent és a lent irány. A repülő madár a lap felső harmadában helyezkedik el, gyakran nagyobbak, mint az ember vagy a ház az indokolatlanul megnyújtott nyak miatt nagy testet is kap az állat.

Növényábrázolásban 8 éves kor után ismét nyitottá válik a törzs, innen indítják a fák fő ágait. Lombkorona kör vagy ovális alakú forma, melyen belül olyan ágrendszer található, melynek elemei nem igazán érintkeznek egymással. Virágok esetében a legbonyolultabb virágséma jelenik meg, vagyis a rózsaváz. A koncentrikusságot és a szíromlevelek kapcsolatait egyszerre szándékozik ábrázolni, ezt eleinte koncentrikus körökkel érzékelteti szaggatott vonalakból.

Tájképet is rajzolnak, főleg nyári tó partját, ahol a zajló életet mutatják be. A tó a lap szélére kerül, ezért csak egy részét láthatjuk a partnak.

Perspektivikusan ábrázolnak, a ház mellé és elé kerítés, illetve út kerül, a házat teljesen megszínezik. Beltereket is rajzolnak, a szobát lakókkal népesíti be, jellemzően a saját családjukkal. Általában csak álló személyek vannak, a fekvő embereket is felülnézetből ábrázolja, így egy merev álló alakot jelenít meg, ülő személyeket pedig profilból ábrázol, lábukat erősen megtöri. (Feuer 2000)

5.2. A 9 éves kor rajzi jellemzői:

Az énközpontú rajzolás alábbhagy, önmaga nem válik főszereplővé a rajzain, nem csak a saját szemszögéből ábrázol. Változatosan kezdi el a rajzait, fokozottan előre mozdul az egyre kidolgozottabb és részletes formák felé. Csakis azt szeretné ábrázolni, amit lát, Henri Georges Luquet ezt szemléleti realizmusnak nevezi, mások optikai realizmusként említik.

Igyekeznek kitölteni a teret megfelelő elemek beillesztésével sá-tírozás segítségével. Ezzel érzékeltetik a mélységet, a fény-árnyék hatást. A tárgyak körvonalait már halványan rajzolják, bár sokszor javítják, addig radírozzák, míg számukra megfelelő nem lesz. (Feuer 2000)

7 és 9 éves kor között a gyermek a környezet, természet megfigyelését veszi kiinduló pontnak, majd az alapos vizsgálat után alkot minél valóságosabban. A minél pontosabb ábrázolás miatt csökken a végleges vonalhúzások előfordulása, több lesz a halvány körvonal, sokat radíroz az alapos javításokért, majd csak azután színez, ha megfelelőnek találta a végképet. (Kárpáti 1995)

Próbálják racionálisan megérteni a világ dolgait és jelenségeit, kevésbé válik fontossá az élmények érzelmi jelképezése. Egyre arányosabban rajzolnak, valamint a perspektivikus ábrázolás során új történés lép be, a több szintű ábrázolás. Akár négy-öt szint is megfigyelhető 1-1 alkotásban, ahogy a dolgok egyre távolabb és távolabb állnak a szemlélőtől. Az utak már kanyargóssá válnak, az egyenes utak esetében a vonalak távolsága egyenlő, későbbiekben a végpont irányába összetartanak a vonalak. Néhányan már takarásban is képesek ábrázolni.

Emberábrázolás során 14-15 testrészt mutatnak meg a rajzaikon. Sokkal arányosabbak, mint korábban, a szemet is már egy ovális alakzatban rajzolják meg. Mozgásban képesek ábrázolni, izületek mozgását is többen ábrázolják már. Kettő vagy annál több emberek összetartozását és kapcsolatát fejezik ki, illetve az egyén

és a csoport kapcsolatát is ábrázolni tudják. Egocentrikus rajzolás kevésbé válik jellemzővé, inkább áttételesen jelenik meg: egy kedvenc mesehősét olyan ruhába öltözteti, amilyen neki is van.

Állatábrázolásban a törzs, a fejfel és a lábakkal szervesösszeköttetésben áll, oldalnézetben rajzolt állatoknál jól felismerhető a pofa, szőrzetüket vonalkázással érzékeltetik a test körvonalán belül. Ló ábrázolás példájában a ló már jól felismerhető, arányossá váltak a részei, megjelenik a pata, a sörény, a zabla, a kötőfék. Az állat lábait fordított V alakban jelzik, miszerint mozgásban van. Nyeregbe már embert is rajzolnak, pontosabban a nyereg fölött, lebegve hagyják. Többségük nem képes a takarásban való ábrázolásra, ezért a ló túloldalán lévő láb is látszik a lőtörzsében. Madarakat már aprólékosan és arányosan kezdenek rajzolni.

Növényábrázolás során a fák lombkoronái zártak, ágak nem látszódnak. Sűrűn satíroznak, a lomb belső részeit fény-árnyék viszonyokat szemléltetnek, melyet szín- és formajátékokkal idéznek elő.

A tájképeken már naplementét is képesek színek segítségével illusztrálni, ahol a piros és a sárga színek árnyalatainak felhasználásával dolgoznak. Ebből láthatóan kiemelkedő szerepet kapnak a színek, azok harmóniái.

Már 9-10 éves korban néhányuk képes élni a szimbolikus nyelvi fordulatokkal. Szellemesen, humorosan és ötletesen tudnak élni a felnőtt nyelv jelképes kifejezéseivel. Szükséges hozzá azonban bő szókincs, amely segít jártasságot szerezni anyanyelvünk finomságaiban, fontos továbbá, hogy a gyermek értse a nyelvi szimbólumokat. Ezek mind hozzájárulnak a beszédfejlődéshez és a fogalmi gondolkodás kialakulásához. (Feuer 2000)

Lapot többféle területre tudjuk ebben a korban, különböző övezetek szerint.

„Ebben az életkorban kezd kialakulni a gyerekekben az az európai kultúrkörre érvényes konvenció is, amelyet Porot ír le azzal, hogy a lap legértékesebb része a bal felső sarok, s ezt fokozatosan

vesztve a jobb alsó sarok válik legértéktelenebbé. Ez nyilván szoros összefüggésben van az adott kultúra írásrendjével. Ezen kívül azonban értékesnek minősül még a lap közepe is, különösen, ha ábrázolásról van szó. A rajfelület kronológiai struktúrája a múlt, a jelen és a jövő övezeteivel ismert felosztás.” (Feuer 2000, 180)

5.3. A 10 éves kor rajzi jellemzői:

Tulajdonképpen drasztikus elváltozás, illetve fejlődés nem történik a 9 éves korhoz képest, egy-egy területen fellelhető, de szinte az előző életkorban megjelenő változások még ebben a korban is tartanak.

Emberábrázolás során az öltözetek hiánytalanok, frizura készítéshez fontos az arc forma megfelelő kialakítása, még többen képesek az ízületi mozgások illusztrálására, sőt tárgy mozgást is tudják érzékeltetni, például a kilőtt puskagolyó nyomát a levegőben. A homlok, orr, száj, áll kontúr vonala még gondot okoz, azonban 1-1 emberi arc rajzolása kellően hasonlít az eredetire.

10 éves korra már sok állatfajt felismerhetően rajzolnak, a teljes teste egységet alkot, bizonyos állatokon jellegzetes tappancsok is megjelennek. A szembe néző állatok pofáján a legjellegzetesebb tulajdonságok megjelennek, így felismerhetőek.

Fontos kiemelni, miszerint 9-10 éves kor körül a rajzolás iránti szenvedély halványul, és sok gyermeknél el is tűnik, mivel az önkritikájuk olyan szintre fejlődik, amivel azt fogalmazzák magukban, hogy ők ügyetlenek, és onnantól fogva már csak az iskolában a rajz órákon kényszerből foglalkoznak csak a rajzolással, jelentéktelen tantárggyá válik számukra. Kivételek ezalól azok a tehetségesebb gyermekek, akik érdeklődéssel szakkörre járnak, továbbra is motiváltak a tevékenység iránt, azonban ez is a serdülőkorig tart, ekkor újabb nagy csoport hagy fel a tevékenységgel. (Feuer Mária, 2000)

6. A vizsgált intézmények és osztályok bemutatása

Ahogy a bevezetőben említettem, két különböző intézményben, azonos korosztályú gyerekekkel végeztem el a kutatást. Városi iskolának a Kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola, Gimnázium és Szakgimnáziumot, vidéki iskolának pedig a Zalaapáti Gábor Áron Általános Iskolát választottam. A kutatás megkezdése előtt engedélyt kértem az intézményvezetőktől, miszerint hadd végezhessem el a teszt felvételét a szakdolgozatom készítéséhez, természetesen a gyermekek neveik nélkül, megőrizve a személyiségi jogukat, végül szabad utat kaptam.

6.1. Kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola, Gimnázium és Szakgimnázium

Először a kaposvári iskolát szeretném bemutatni, ami nem ismeretlen számomra, hiszen a tanító képzésem során szoros kapcsolatban álltam az intézménnyel a szakmai gyakorlataimnak köszönhetően. A négy év során volt alkalmam sokszorosan megismerni a pedagógiai programját, a működését, hagyományait és szokásait az intézménynek.

Az intézményben nem csak általános iskolai tagozatos osztályokkal találkozunk, ahogy azt a neve is mutatja, hanem gimnáziumi és szakgimnáziumi képzés is folyik az alapfokú oktatás mellett. Az iskola egyik jellege, miszerint gyakorló iskolaként szolgál a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem tanító szakos hallgatóinak. Bővült a képzési programjuk, ugyanis az idei 2022/2023-as tanévben már pedagógiai asszisztens képzésen vehet részt az a tanuló, aki nem tudja eldönteni, hogy milyen korosztályú gyerekekkel dolgozna szívesebben, ezzel segítve ezeknek a diákoknak a jövő képük alakítását.

További különlegessége az évfolyamok tagozatokra való bontása: köznevelési, sport típusú oktatás az alsó tagozaton három párhuzamos osztályban; felső tagozaton két párhuzamos osztály, melyek

szintén sport és köznevelési típusú oktatáson valósulnak meg; valamint a nyolc és négy évfolyamos gimnáziumi tagozaton magasabb óraszámú informatika tanítás jelenik meg illetve művészeti oktatásban is részt vehetnek a tanulók. Az első évfolyamokon már tanulják az idegennyelvet a tanulók, illetve negyedik osztályban már megjelenik az informatika tanóra, ahol bevezető ismereteket kapnak a tantárgyból.

Az iskola felszereltsége sokszínű, a legtöbb tanteremben megjelenik valamilyen digitális taneszköz, például: interaktív tábla, projektor és vetítővászon, valamint vannak tabletek, melyekkel a tanórákon lehet dolgozni, azonban vannak olyan tantermek, ahol semmilyen digitális eszköz nem áll rendelkezésre. Véleményem szerint ezek az eszközök megkönnyítik mind a pedagógusok munkáját, mind pedig a tanulók helyzetét, hogy minél könnyebben átvegyék a tudást az adott eszközök alkalmazásával. Továbbá szaktantermek erősítik az oktatás minőségét, amelyek csakugyan megkönnyítik az oktatásban résztvevők munkáját és helyzetét. Illetve saját könyvtáruk is hozzáférhető, melyben nem csak ismeretterjesztő és szépirodalmi könyvek, hanem régi tankönyvek is elérhetőek. (Kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola, Gimnázium és Szakgimnázium Pedagógiai Program 2022)

A 3.c osztályban történt a teszt felvétele, amely az első emelet D szárnyán található meg. Az osztályba 24 tanuló jár, ebből 15 lány és 9 fiú. Az osztály többsége, pontosabban 16 tanuló már betöltötte a 9 életévet, és 8 diák még 8 éves.

A tanterem ajtaján található ajtódísz is árulkodó jel volt, miszerint művészet központú a csoport. A tanterem felszereltsége gazdag: minden tanulónak saját asztala és széke van; szekrények és polcok szolgálnak tankönyvek, hátizsákok, kulacsok és különböző eszközök tárolására; hagyományos krétás és digitális tábla is található kivetítővel. A falak színesek, nincs egy szabad fehér felület, az egyik oldalra tanító nénik festettek egy mesebeli tájat, ami

otthonossá és játékosá teszi a tanulás élményét, illetve minden más szabad falfelületen a tanulók alkotásai díszelnek. Sőt hely hiány miatt, kifeszített zsinóron is lógnak a magasban kész festmények.

Első benyomásom az volt, hogy nagyon zsúfolt a terem, de ezt csak a sok színes mű keltette bennem, mivel kényelmesen el lehet férni az osztályteremben, kis átalakítással nagy helyet lehet nyerni bármiféle tevékenységhez.

A tanító néni előzetesen már felkészítette a tanulókat az érkezésemre, így kevés utasítás és közlés után át is adta nekem a tanulókat, helyet adott a munkámnak. Kiosztottam minden tanulónak a feladatlapot fejjel lefelé, majd utasítást adtam, amikor megfordíthatták azt. Felirattatam velük, az életkorukat, illetve aláhúztam a nemüket a fejlécben. Ezután elmondtam a teszt ismertető szövegét, majd megkértem, hogy jelezze az a tanuló, aki nem érti a feladatot. Megértették elsőre, így elkezdtek vezényszóra a tevékenységet, közben felírtam magamnak a kezdés idejét.

A tanulók végig figyelmesen hallgatták a feladat ismertetését, részletkérdéseket tettek fel, melyekre válaszoltam. Türelmesen meghallgatták egymás kérdését, és a rajzolás során végig csendesen dolgoztak, nem látszódott rajtuk feszültség, vagy bármiféle félelem. Az első percekben a volt, aki kissé tanácstalanul ült a lap felett, majd hirtelen ötlete támadt, míg a többiek az elejétől fogva keményen dolgoztak. Munkájuk során körbe jártam, és figyeltem az ábrázolások folyamatát. A gyerekek akkor is mutatni akarták a félkész rajzaikat, amikor még nem is értem el hozzájuk. Mindannyian büszkén tették elém az ötletes munkákat. Végig dicsértem őket, hogy jól dolgoznak, tetszenek az ötleteik. Közben is sokat kérdeznek, hogy rajzolhatnak-e valamit még, vagy azt hogyan készítsék el, de a feladat leírásához tartva magam, biztosítottam őket arról, hogy azt rajzolnak, amit csak szeretnének, úgy ahogy ők

maguk akarják, rossz rajz nem készülhet. Ilyenkor mindig egy új reménysugár csillant meg a szemeikben.

Aki elkészült, begyűjtöttem az alkotását, majd csendben elfoglalta magát a maradék időben. Nyugodt körülményeket biztosítottam, ezért a tanulók könnyen és zavartalanul végezhatték a dolgukat. Kérdés felmerülésekor sem zajongtak, a megbeszéltek szerint cselekedett az adott tanuló: jelentkezett, odamentem hozzá, halkan feltette a kérdését, amire én halkan válaszoltam.

Nem ölelte fel az egész tanóra idejét, így a maradék időben megmutattam a tanulóknak az összes alkotást a kérésükre. Utólag derült ki számomra, hogy ők minden elkészült rajzaikat, festményeiket közösen megnézik és együtt értékelik, a megadott értékelési szempontok alapján, gyakorolva az objektivitást. Kellemes érzésekkel távoztam az osztályból.

6.2. Zalaapáti Gábor Áron Általános Iskola

A következő intézmény, melyet szeretnék bemutatni, a Zalaapáti Gábor Áron Általános Iskola. Zalaapáti község területén található, amely hét környező település székhelyintézménye és három település telephelye. A székhelyintézményben 8 évfolyamon folyik az oktatás, míg a telephelyen 2022/2023-as tanévétől 1-4. évfolyamon összevont osztályokkal.

A székhelyintézmény nemrég esett át bővítésen és felújításon egy pályázat keretén belül. Új tornacsarnok épült, mely alkalmas párhuzamos testnevelés tanórák tartására különböző évfolyamokkal; szaktantermeket alakítottak ki (természettudományos, digitális, idegen nyelvi laborok, művészeti termeket), illetve egy új könyvtárral bővült. Ezeknek a termeknek a felszerelését is biztosította a pályázat. Egy korábbi pályázat segítségével minden tantermet digitális eszközökkel rendeztek be, melyek elő segítik a tanulók és a pedagógusok egyéni és együttes munkáját.

Az intézményben 2020/2021-es tanévétől Komplex Alapprogram került bevezetésre. A program céljai közé tartozik a kritikus gondolkodás fejlesztése, a heterogén csoportokban való tanulás, az élmény alapú tanulás, mely az interaktív, tanulók bevonásán alapuló aktív tanulás élményét jelenti. (Zalaapáti Gábor Áron Általános Iskola Pedagógiai Program 2020)

Az intézményben vizsgált 3. évfolyamos osztállyal a vizuális kultúra tanórájukon találkoztam az új rajz szaktanteremben. Az osztályba összesen 20 tanuló jár, azonban a teszt felvételekor volt egy hiányzó, így csak 19 tanulóval tudtam megcsináltatni a feladatot. A tesztet 11 fiú és 8 lány oldotta meg, közülük öten voltak 8 évesek, tizenhárman 9 évesek és egy tanuló már betöltötte a 10. életévét.

A terem felszereltsége másabb volt, mint a városi iskoláé. Tíz különálló billenthető, könnyen mozgatható rajzasztallal, valamint két nagyobb hagyományos asztallal volt ellátva, melyekhez csoportban tudtak a tanulók leülni. Nincs lehetősége mindenkinek önállóan a saját munkaasztalánál dolgozni, hiszen nincs belőle annyi, mint ahány tanuló van. Faltól falig nagy ablakok biztosították a természetes fény beáramlását, és ezekkel szemben egy polc állt rendelkezésre különböző szak- és tankönyvek tárolására. A tanári asztal mellett filces tábla áll rendelkezésre a szemléltetésre. A falak nem voltak díszítve a különböző tanulói alkotásokkal, se egyéb dekorációval. A teremből nyílt egy másik helyiség, ami az eszközök és különböző anyagok tárolásának a célját szolgálta. Kevésbé volt számomra otthonos, mint a városi iskola osztályterme.

A vizuális kultúrát tanító tanár néni szintén felkészítette a tanulókat az érkezésemre, így a bemutatás után rögtön átadta nekem az osztályt, hadd végezzem a munkámat. Érezhető volt a tanulóknál a feszültség és félelem, nem voltak nyitottak felém. Ez érthető is, hiszen hozzájuk nem szoktak idegen tanító nénik bemenni órát tartani, vagy megfigyelni őket. Igyekeztem a lehető legkényelmesebb környezetet kialakítani nekik: bizalommal fordulhattak felém,

biztosítottam őket arról, hogy nem fogom leosztályozni, nekik igazán nincs ennek eredménye, csak a kellemes foglalkozáson vesznek velem részt. Fontosnak tartottam velük beszélgetni egy keveset az elején, hogy érezzék biztonságban vannak, illetve, hogy jobban megismerjenek. Törekedtem minél kedvesebb és nyugodtabb hangnemben formálni a kommunikációt feléjük, ami egy kissé megtörte a jeget köztünk.

A feladatlapot fejjel lefelé kiosztottam a tanulóknak, majd kértem őket, hogy kövessék az utasításaimat, miszerint írják a lapra az életkorukat és húzzák alá, hogy melyik nembe tartoznak. Ezután elindítottam a feladatot, közben felírtam a kezdés idejét. A kezdés után nem sokkal körbe jártam és láttam, hogy a tanulók takarják előlem az üres lapot vagy megkezdett rajzaikat, így ezután nem tartottam fontosnak azt, hogy tovább figyeljem őket ilyen közről, hiszen ezzel is csak feszültséget keltek bennük. Látszódtott rajtuk a szorongás, a feladatlapról való félelem.

Azt tapasztaltam, hogy sokkal többen ülnek a feladat felett táncstalanul, pedig megértették a feladatot. Nem tudtak ötletet méríteni, csak sok-sok idő elteltével. Akadt olyan tanuló, aki hamar feladta, érintett néhány elemet, majd jelzett, hogy elkészült a feladattal. Őt többszörösen megkérdeztem, biztos-e a döntésében, miszerint, nem dolgozik tovább, majd begyűjtöttem tőle a lapot, így tovább dolgozott, korábbi már megkezdett rajzain. Viszont volt olyan is, aki szépen igényesen kidolgozta az elemeket, kihasználta a teret. Nem szabott gátat a fantáziájának.

Nagyon kevesek voltak azok, akik igazán együtt működtek velem és kihozták magukból a maximumot. Többen inkább a minimumra törekedtek, és inkább az „alkotok valamit, hogy ne legyen üres a lap” stratégia mellett döntöttek. Szélsőségesebb eredmény született látszatra, mint a városi iskolában.

A feladat nagy részében a tanulók csendben és önállóan dolgoztak, bár a csoportos asztaloknál mindig volt valami téma, amiről a

tanulók halkán beszélgettek, ezért őket folyamatosan figyelmeztettem a zavarás mellőzésére. Aki a feladaton dolgozott, az csendben önállóan tette azt, míg akik már egy korábbi rajzukat fejezték be azok hangosabban alkottak. Bár a tanulókat nem igazán zavarta ez a környezet.

Egy tanuló volt, aki a tanóra végéig dolgozott a rajzán, mindenki más korábban beadta. Teljesen más élményt és tapasztalatot nyújtott a teszt felvétele ebben az intézményben.

7. Eredmények összehasonlítása

A két teszt felvétele után már egyértelműen látszódott a különbség az osztályok között. A kiértékelések előtt kiterítettem a két iskola rajzait és első ránézésre összegyűjtöttem a benyomásaimat azokról. Kifejezetten látszik az eltérés.

A kaposvári iskolások rajzai egy harmonikus összképet nyújtanak. Biztos a vonalvezetés és az eszköz használat, erős a nyomhagyás. Bátran használtak színeket, kitöltötték a teret, és többen áttörték a nagy négyzet határait. Nem csak a külső bezáratlan négyzettel, hanem kívülre is alkottak, a nagy négyzet vonalaira. Különféle elemeket alkottak a meghatározott vonalelemeken túl. Néhány izolált rajz született, sokkal több a kompozíciós alkotás.

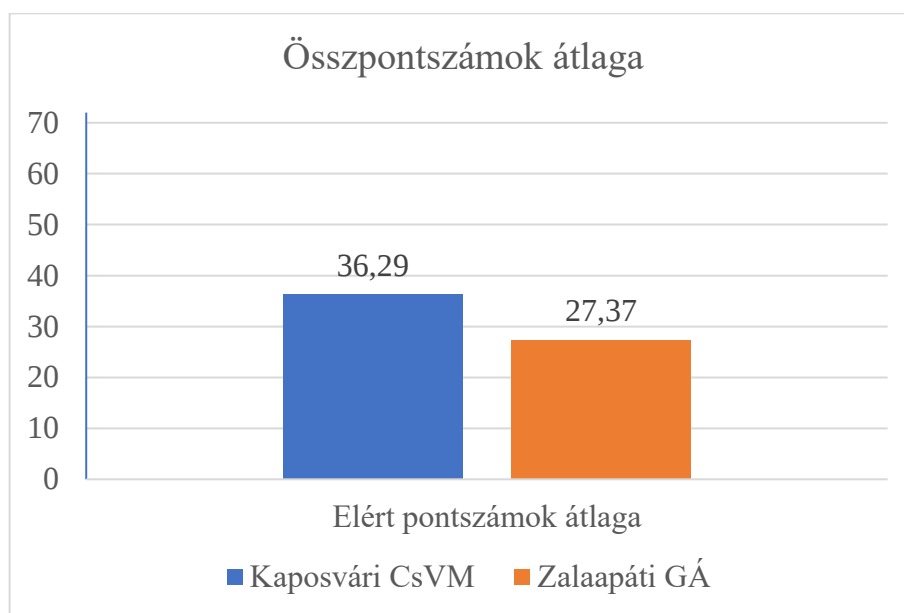
Ezzel szemben a vidéki iskolások művei nem nyújtottak nekem harmonikus összképet. Sokkal inkább a bizonytalanságot és tanácstalanságot sugallták. Többségben bátortalan a vonalvezetés és a nyomhagyás. Bizonytalan a nyomhagyás és a színeket sem használták merészen. Látszik a rajzokon, hogy többen kreativitás hiányban szenvedtek, így inkább izolált alkotások születtek, és csak kevés egybefüggő kép. Sok tanulót behatárolt a nagy négyzet, ezáltal nem sokan merték átlépni a keretet és a nyitott négyszöggel sem foglalkoztak. Jóval kevesebb elemet alkottak a meghatározott vonalelemekkel, és újakat is csak kevesen hoztak létre. A minimális színhasználat miatt sokkal több fehér folt maradt a rajzokon, mint a városi iskolásokén.

Elemzésem során szeretném bemutatni az összesen elért pontszámok átlagát, azt vizsgálni és következtetést vonni le belőle. Továbbá szándékomban áll szemléltetni az egyes itemekben elért pontszámokat osztály szinten, azokat összehasonlítani és további gondolatokat megfogalmazni ok-okozati viszonyban.

7.1. Az összesen elért pontszámok összehasonlítása

A diagramm is ábrázolja, miszerint a maximálisan elérhető 72 pont felét sikerült maximum elérni a városi iskola 3. osztályának, míg a vidéki iskola 3. osztálya el sem érte azt. Ez arra enged következtetni, miszerint összességében a városi iskolás kísérleti személyek kreatívabban gondolkodnak, mint az általam vizsgált vidékiek. Ez valószínűleg annak az eredménye lehet, miszerint városban sokkal több inger éri a gyermekeket, több lehetőségük nyílik programokon részt venni, mint vidéken.

Továbbá a városi iskolában a tanulók ismerete tágabb az eszközhasználat és azok ismeretének színterén. Ezáltal nagyobb a rajzi biztonságuk, mint azoknak a tanulóknak, akik csak csekély mennyiségű eszközt ismernek és használnak a tanulmányaik során.

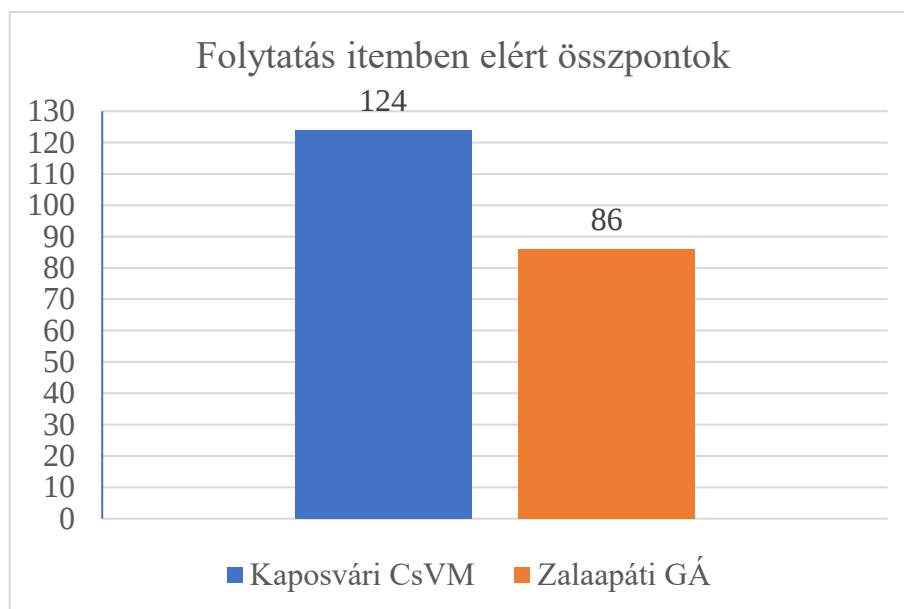

1. ábra

7.2. Folytatás item elemzése

A kaposvári tanulók összességében több elemet voltak képesek folytatni, bátrabban nyúltak a meglévő elemekhez és próbálták a legtöbbet tovább vinni. Míg a diagramm oszlopaiból megállapítható, miként a zalaapáti iskolások kevésbé mertek hozzá érni egyes elemekhez, és csekély mennyiségben folytatták azokat, pedig az

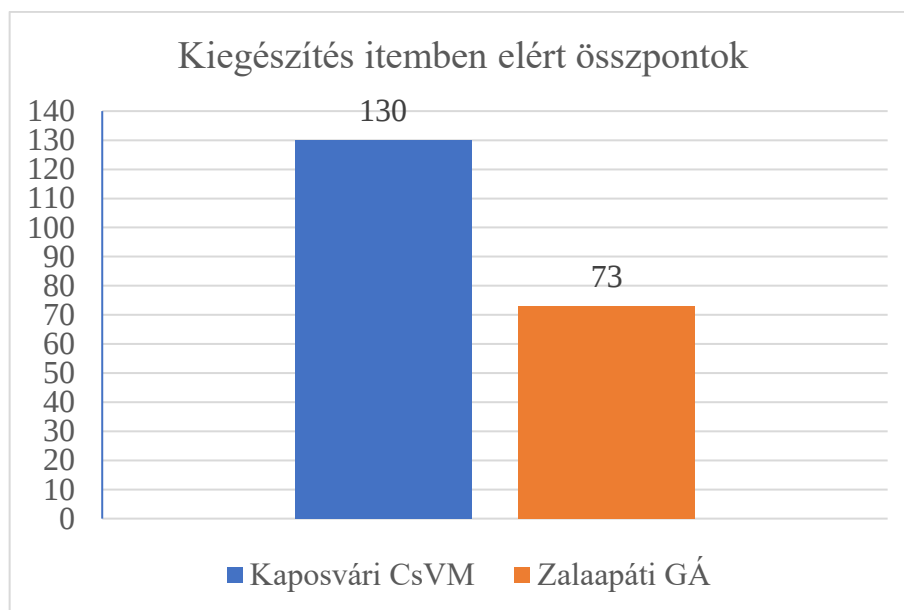
életkori sajátosságokból adódóan biztosan észlelték az összeset. Úgy gondolom a munkafolyamat végzését látva, nem volt túl nagy fantáziájuk ahhoz, hogy egyes elemeket folytatni tudjanak.

2. ábra

7.3. Kiegészítés item elemzése

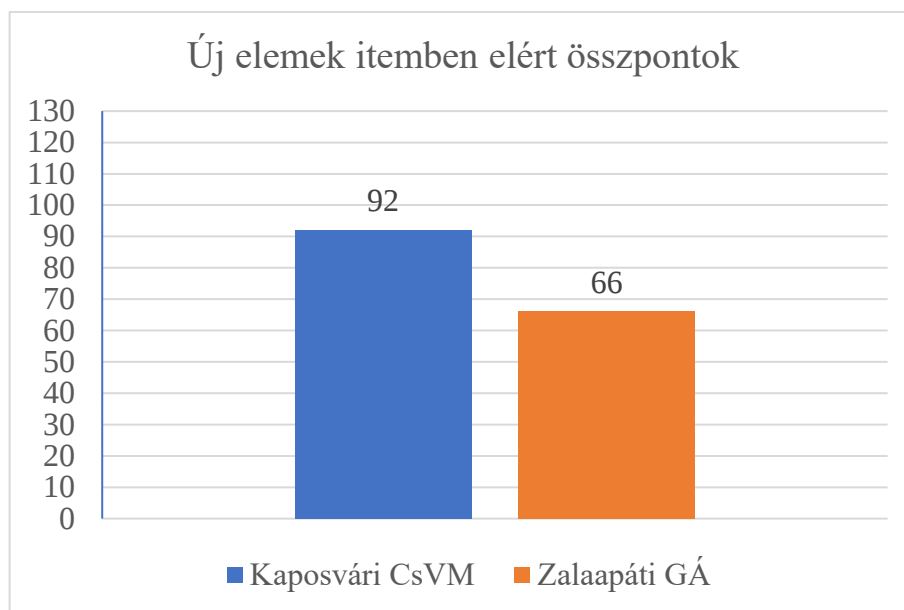
Nagyszerű összefüggésben van az előző itemmel, hiszen e kettő összekapcsolódik. A kiegészítés során a folytatott elemekhez valami új részletet hozzá ad. Így nem meglepő, hogy az összesen elért pontszám szintén a városi iskolában lett magasabb, mint a vidékiben. Hiszen amit folytatott elemet, azt ki is egészítette, és a kaposvári 3. osztályban ennek nagyobb volt az esély.

3. ábra

7.4. Új elemek item elemzése

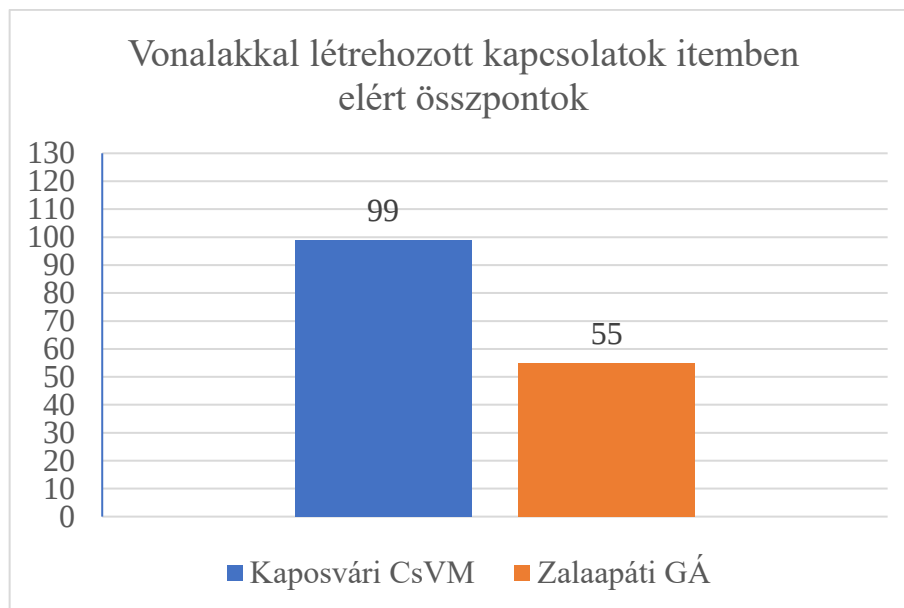
Az új elemek itemben már azt vizsgáljuk, hogy miután a kísérleti személy folytatta az adott elemet, kiegészítette azt, és ehhez már egy új elemet hozzá tett. Ahogy az előző eredmények alakultak, azokkal párhuzamban kell lennie ennek is, hiszen, ha már folytatta és kiegészítette, akkor valamilyen új elemet is tett hozzá. A kaposváriak esetében ez 92 pontban összesítettem, a zalaapátiak esetében ez 66 pontot ért. Azért csökkent a pontok összege, mivel nem minden meglévő elemhez tudtak újakat alkotni. Ez mind azon múlt, milyen kompozíció állt össze a gyermek gondolataiban, milyen vég képet szeretett volna láttatni.

4. ábra

7.5. Vonalakkal létre hozott kapcsolatok item elemzése

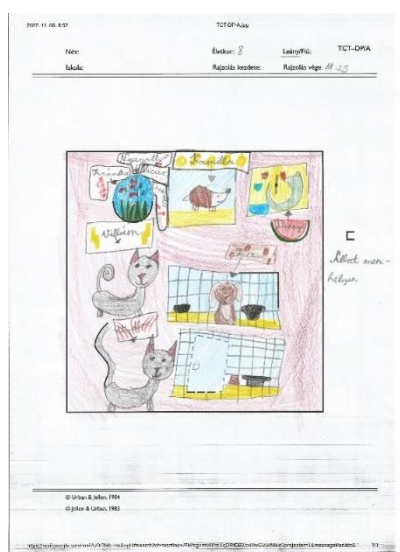
Ebben az itemben a legfontosabb az, miszerint mennyire köti össze az elemeket egy képpé. Nem kell szószerinti vonalkapcsolatot létrehozni, elég, ha maguk az elemek egy egész képet adnak, vagy satírozással „köti össze” a kísérleti személy az elemeket akár füves terület képében, vagy maga az égbolt képében. A városi gyerekek több olyan rajzot alkottak, amelyek kitöltötték az egész teret és egy egész képet készítettek. Műveiken jól megfigyelhetők, miként igyekeztek a kompozícióhoz kapcsolódóan alkotni, minden egyes elem az egésznek volt egy szereplője. Míg a vidékek inkább izoláltan, az elemeket egymástól független témákban rajzolták meg.

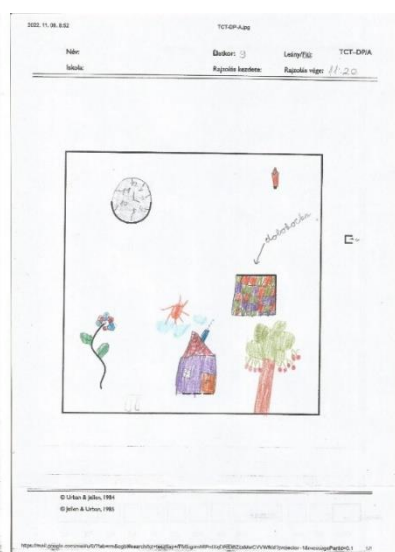
5. ábra

7.5. Témához kötődő kapcsolatok item elemzése

Sokat segít az itemben, ha a gyermek adott címet a művének, hiszen az egyértelműen megmutatja, mit szeretett volna rajzolni. Ha nem adott címet, de egyértelműen látszik, hogy az a kép egy egész témát alkot, akkor pontozható, ellenben, ha ez nem látható, nem jár érte pont. Illetve akkor is kaphat pontot, ha két különálló elemet olyan részletesen kidolgozott, hogy annak van atmoszférája.

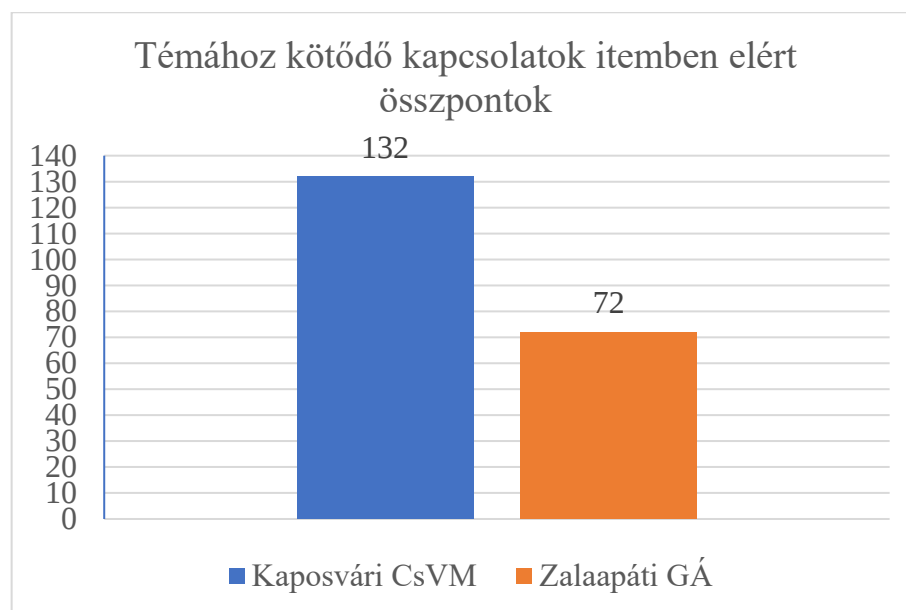
6. ábra kaposvári

7. ábra zalaapáti

A kaposváriak közül szinte mindenki adott címet a művének, de ránézésre is legtöbbjük egy témához kapcsolódóan alkotott. Míg a vidéki iskolások nem igazán szerették volna címmel ellátni rajzaikat, így az összkép döntötte el sok esetben az értékelést. Mivel többségük izoláltan rajzolt, alig fellelhető atmoszférával, ezért nem meglepő az eredmény, miszerint a városiak majdnem kétszer annyi pontot értek el.

A diagramm alatti rajzok szemléltetik, mi az oka az eltérésnek. Míg a kaposvári rajzon az látszik, hogy a kép egy egységbe foglalt téma, addig a cím nélküli zalaapáti rajzon nem találunk az elemek között olyan kapcsolatot, mely egy témához tartozna.

8. ábra

7.6. Körvonalat megőrző részletfüggő

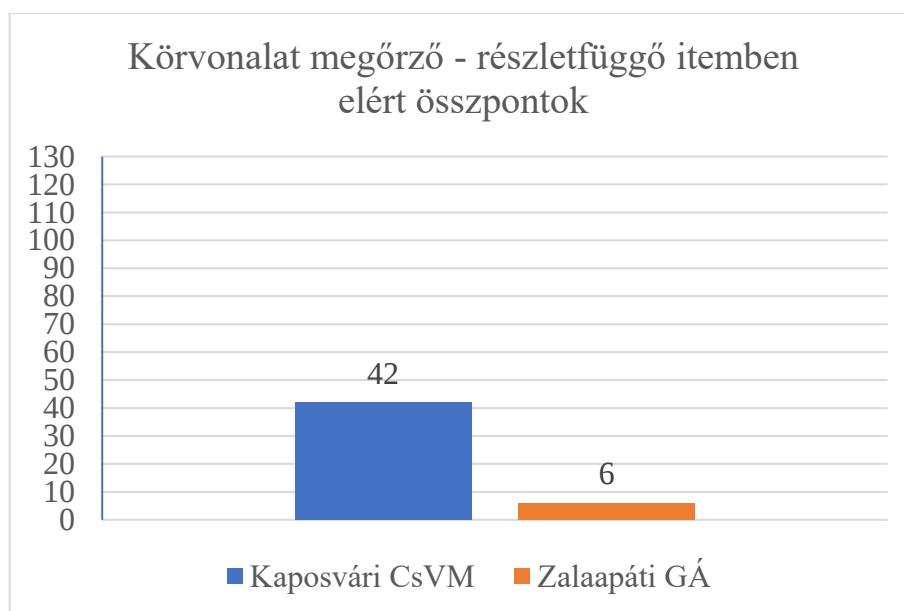
A kísérleti személy, ha bármilyen módon foglalkozik a kicsi nyitott négyszöggel, pontot kap. Bezárhatja, folytathatja, ki is egészítheti, a lényeg, hogy valamit csináljon vele. Amennyiben ez elmarad, nem kap pontot.

A tesztben először itt mutatkozik meg a kísérleti személy kreatív gondolkodása és személyisége, miszerint mennyire képes áttörni az

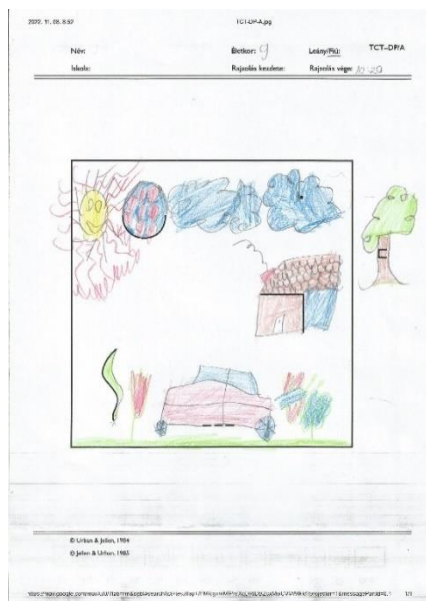
adott korlátot. „A kreatív személyiség gondolkodása divergens, ami lehetővé teszi számára a gondolkodás viszonylagos kötetlenségét, mert nem ragaszkodik a sablonos, jól begyakorolt, konvencionális feladatmegoldásokhoz, illetve viselkedéshez, hanem új, a megszokottól eltérő megoldási javaslatok, ötletei vannak, ugyanarra a problémahelyzetre többféle megoldást talál.” (Schleierne, Schabulauer, Takács 2001, 5)

Mivel a városi harmadik osztályosok többnyire kiléptek a nagy szögletes képmezőből, és valamilyen módon képbe foglalták, ezért érthető miként ők sokkal több, hétszer annyi pontot értek el összességében, mint a vidékiek, akik közül egyetlen egy tanuló volt, aki folytatta, kiegészítette és ezzel képbe foglalta.

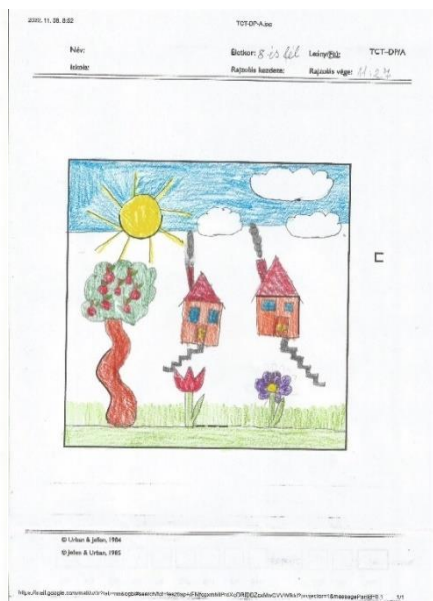
A diagramm alatti két rajzról meg tudjuk állapítani, miként a két kísérleti személy színes képet készített. Szinte az összes megadott elemet felhasználták, folytatták és kiegészítették, azonban e két példa szemlélése során csak a kaposvári tanuló foglalta a kép egységébe a nagy szögletes képmezőn kívül található nyitott négyzetet.

9. ábra

10. ábra kaposvári

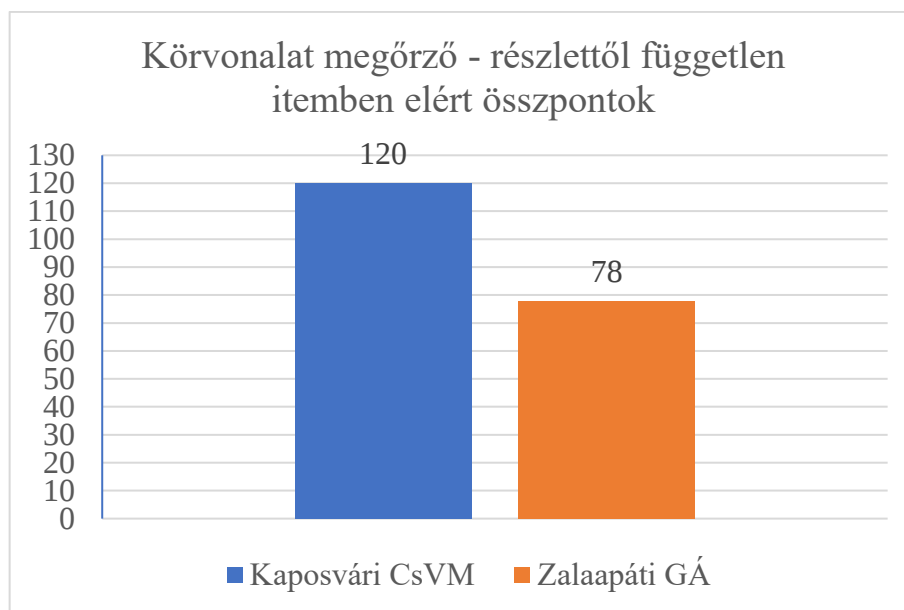

11. ábra zalaapáti

7.7. Körvonalat megőrző részlettől független item elemzése

Az a gyermek, aki bármilyen módon áttörte a nagy szögletes képmezőt, vagy arra rajzolt, automatikusan 6 pontot kapott rá. Rárajzolásnak számít az is, ha a színesével rászínezett, hiszen az akár a fű részét is képezhette. Fontos ilyenkor azt az esetet kizárni, amikor láthatóan a gyermek véletlenül, ügyetlenségből törte át a vonalat, például színezés során, vagy a grafitjával.

Korábban leírtam egy előzetes elemzésben, miként a városi gyerekekre nem volt jellemző, hogy határt szabott volna a nagy szögletes keret, így bátran kimertek lépni belőle és mertek rá rajzolni, míg szemmel láthatóan mutatja az eredmény, miszerint a vidékiek nem voltak ennyire merészek, és olykor inkább csak színezni mertek arra, mintsem átlépni.

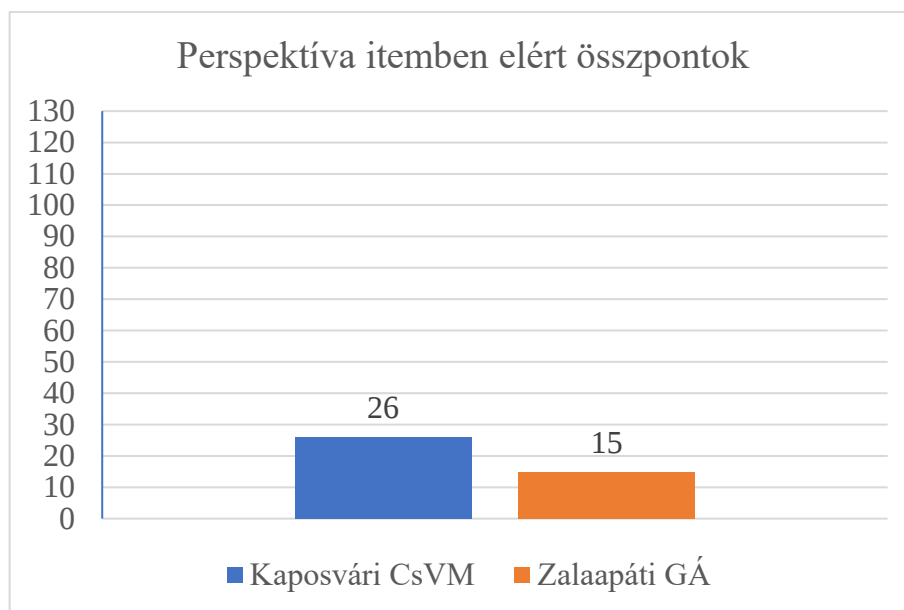
12. ábra

7.8. Perspektíva item elemzése

Ebben a szakaszban a gyermek háromdimenziós ábrázolására való törekvést vizsgálja a teszt. A legtöbb esetben nem jelent meg, amikor mégis, akkor az a horizont ábrázolás jegyében tűnt fel, leginkább a kaposvári tanulóknál. Ebben az életkorban a gyermektől nem várható el a tapasztalati távlat használata, a perspektíva a takarásban elhelyezett alakokban nyilvánul meg.

Kevés gyermek volt, aki egy háznak két oldalát tudta lerajzolni, pontosabban egy vidéki és kettő városi. Illetve egy vidéki tanuló, aki a legmagasabb pontszámot érte el, háromdimenziós alakzatokat alkotott, és ezzel kapcsolatosan adott címet a rajzának.

Az életkori sajátosságokból adódóan szeretnének már realiztikusan ábrázolni, azonban nem tudnak még tökéletes képmásokat alkotni, ahogy ezt az eredmény is mutatja.

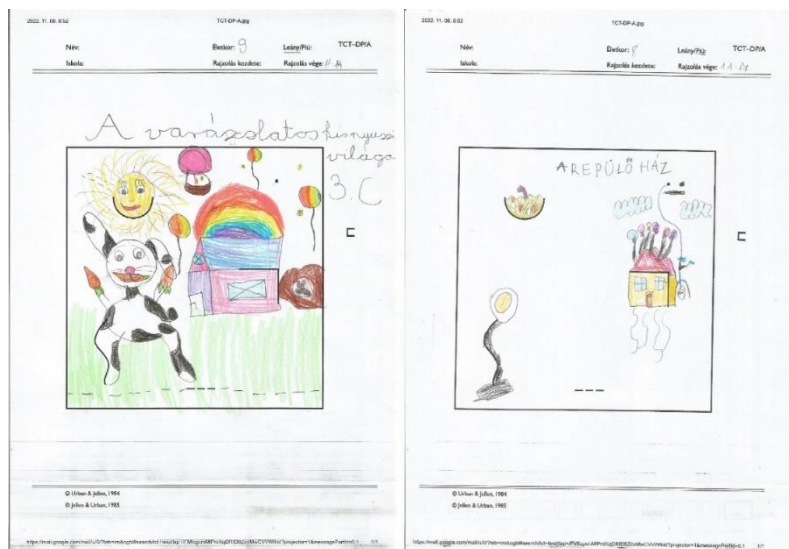

13. ábra

7.9. Humoros vagy érzelmes hatások item elemzése

A teszt során itt azt vizsgáljuk, miként a gyermek mennyire tud humoros, vagy mély érzelmi hatást kelteni a rajzaival. Mennyire tudja humorosan a címet vagy magát a képet szemléltetni. Miként tud különféle érzelmeket felébreszteni a szemlélőben.

Az én véleményem szerint a tanulók nem igazán törekedtek a minél humorosabb megoldásra, hiszen ez a tulajdonság inkább a kamaszokra jellemző. Mégis akadtak olyan alkotások, amelyek megérdemelték a pontot erre az itemre, mivel akarva-akaratlanul voltak mulatságos, illetve érzelmekre ható alkotások.

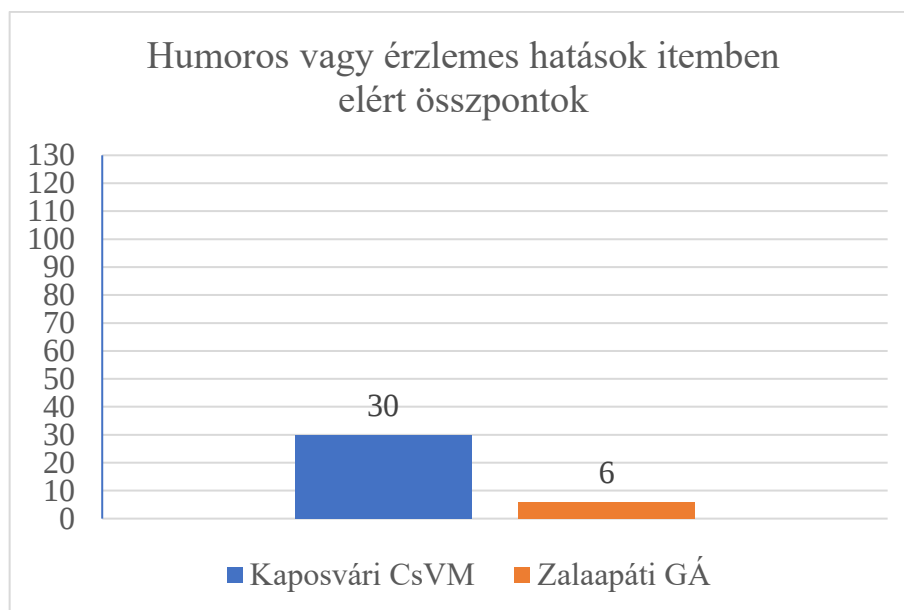

14. ábra kaposvári

15. ábra zalaapáti

A diagramm segít szemlélni, miként a városi gyermekek több pontot, ötször többet értek el, mint a vidékiek. Ennek oka az lehet, miszerint a városban több inger éri a gyermekeket, akár egy plakát révén is, vagy egy séta során, mint a vidékieket.

A bal oldali rajz egy városi tanulóé, aki belőlem igazán vidám és boldog érzéseket keltett bennem, erre az itemre ő maximális pontot kapott. Maga az alkotás is egy örömteli, színes, fantázia dús mű, míg a mellette levő izolált vidéki rajzon nincs különösebb érzelm kiváltó elem, azonban figyelemre méltó a cím, ami nyomokban érzelmeket képes kiváltani úgy, miként repülő házak nem léteznek, ezért egy kicsit humoros érzést kelt, de hatalmas képzelőerőt is mutat.

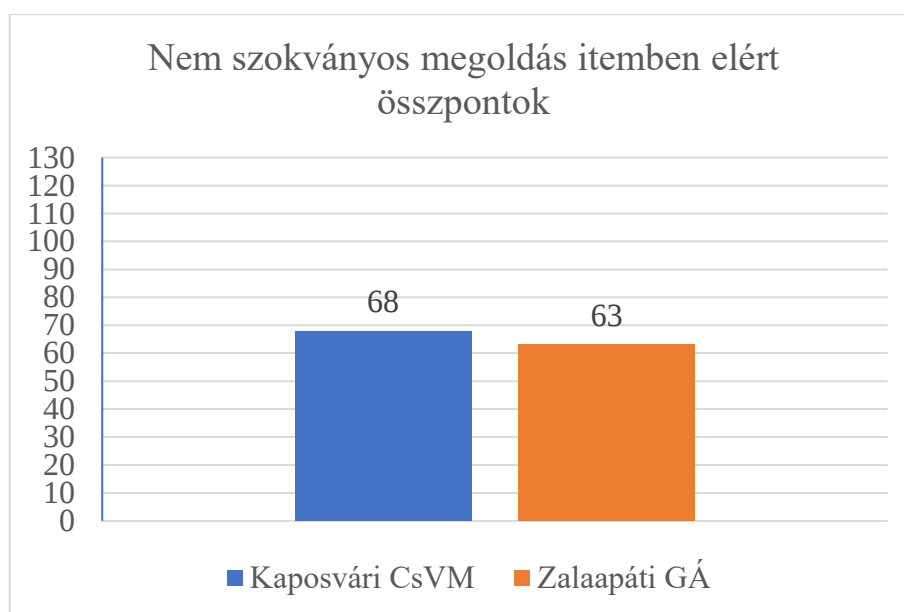

16. ábra

7.10. Nem szokványos megoldás item elemzése

A teszt erre az itemre fekteti a legnagyobb hangsúlyt, az itt elért pontok a legfontosabbak. Az item négy alkategóriában vizsgálja a kreatív gondolkodást, ebből egyik a nem szokványos használat, ami alatt a papír használatát érti. Ha valaki elforgatja a lapot és készíti el a rajzát, hajtogatja azt, hogy valamilyen hatást elérjen, illetve a hátoldalát is használja. A következő alkategória az absztrakció, történet ábrázolása, amikor olyan figurát rajzol, ami elvonttá, jelképpé válik, lehet ez egy képregényfigura is. A harmadik alkategória a szimbólumok és figurák kombinációja, ahol bármilyen szimbólumot, jelképet, számokat, szavakat (kivéve a címet) vizsgáljuk, amik az egész képnek a részei. Utolsó alkategória az adott képelem vagy figura nem megszokott használata, ami a megadott elemek alakítására vonatkozik. Ha szokványos elem készül, például a félkörből nap, akkor azért az elemért nem jár pont. Eleve kell levonni pontot a 3-ból, ha nem minden elemet használt fel. Míg minden más itemnél és alkategóriánál nullától számozzunk, addig az utóbbinál háromból számolunk visszafelé.

Az eredmények alapján egy-egy tanuló használta nem megszokottan a lapot, és rajzolt fejfelé úgy, hogy ő maga nem is vette azt észre. Igazán kevés jelképes figura volt jelen az ábrákon, így azokért is kevés pontot gyűjtöttek a gyerekek. Több rajzon jelent meg más-más szimbólum, amire szintúgy pontot kaptak a kísérleti személyek, szinte egyenlő arányban. Sok alkotáson bukkantak fel a megszokott kép elemek, így ezekre kevésbé jól tudtak pontot szerezni. Az összeg a két vizsgált csoportnál majdnem egyforma értékű lett.

17. ábra

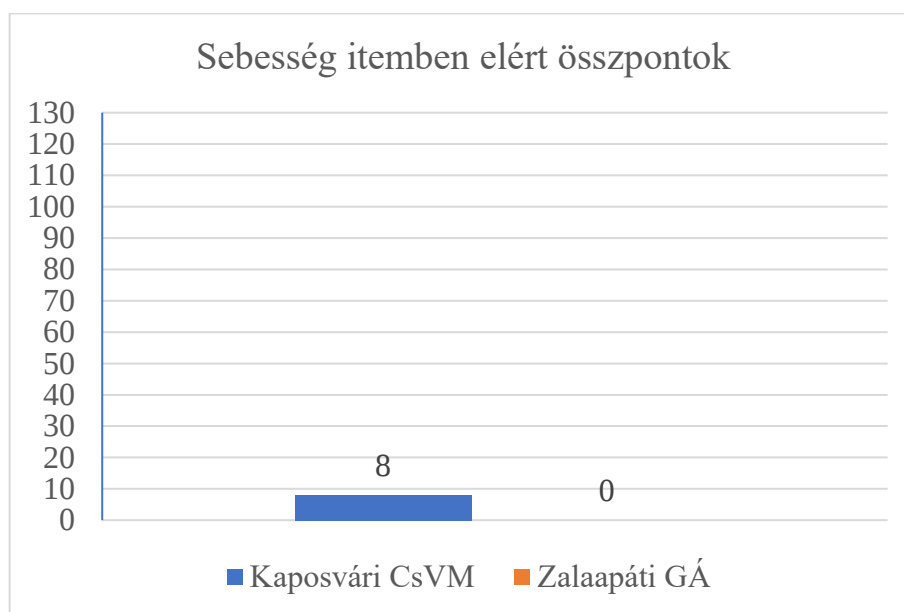
7.11. Sebesség item elemzése

A teszt készítője ugyan nem szabott idő korlátot, Kárpáti Andrea és Gyebnár Viktória meghatározták, hogy átlagosan 12 perc alatt be tudják fejezni a kísérleti személyek az alkotásokat, így eddig sorolták be a pontértéket, miszerint 12 percen túl már nem jár pont.

A tanulók többsége nem fejezte be ennyi idő alatt a munkáját, ezért sokan nem kaptak erre pontot. A vidékiek közül akadt több tanuló, aki 12 percen belül fejezte be a rajzát, viszont nem érte el a minimum 25 pontot, így a sebességre sem kapott pontot.

Míg a kaposváriak azért dolgoztak sokat a műveiken, mert minél aprólékosabban és részletesebben próbáltak rajzolni, addig a vidékiek azért dolgoztak tovább 12 percnél, mert az elején sok időt vett el az ötletelés.

Így a zalaapáti iskolában egyetlen tanuló sem kapott pontot a sebességre, míg a kaposvári iskolában akadt néhány tanuló, aki kevés pontszámot kapott rá.

18. ábra

8. Összegzés

A hipotézisem beigazolódt, miszerint az általam vizsgált két osztály eredményei eltérést mutatnak. Még hozzá a városi iskolába járó 3. c osztályos tanulók több pontot értek el a teszt során, mint a vidéki iskolába járó 3. osztályos diákok. Ebből kifolyólag merem feltételezni, miként a városi gyermekek kreatívabban gondolkodnak, mint a vidékiek.

A tapasztalataim alapján a gyermekek megosztó jelleggel fogadták a feladatlapot. A kaposvári tanulók sokkal lelkesebben fogadták a rajzos feladatot, és munkájukból is látszik, miként egy újabb alkotói élménnyel találkoztak, és egyáltalán nem jelentett számukra kihívást a gondolkodás. Sokkal színesebb, és fantáziadúsabb képek születtek, és ebből visszatükröződik az alkotás szeretete. Nem hiába díszlegték a termük különböző pontjain a gyermekek rajzai, hiszen ezzel is visszacsatolnak a tanítók a tanulóknak, miként a kezeik alól kikerülő művek értékesek, ezzel is erősítve az önbizalmukat és magabiztosságukat.

Míg a zalaapáti tanulók sokkal kevésbé voltak lelkesek. Bár, utána érdeklődtem náluk, miszerint szeretnek-e rajzolni, és egy határozott igent kaptam tőlük. Azonban mégis egyfajta megpróbáltatás elé helyeztem őket, és sokakban teljes bizonytalanság alakult ki. Szerintem nagyon megzavarta őket, miként egyfajta dolgozatként kezelték a helyzetet, hiszen nagyjából ugyanazok az előzetes lépések voltak jelen, mint egy felmérőnél. Írják fel az életkorukat, húzzák alá milyen neműek, és figyeljenek a feladat pontos utasítására. Úgy érzem ez egy feszültséget generált bennük, pedig többszörösen biztosítottam őket arról, miszerint nem kapnak rá jegyet, és azt rajzolnak, amit csak szeretnének, nincs rossz megoldás. Továbbá nagy szükség volt a gondolkodásra, és sokaknak ez gondot okozott. A fantázia nem szárnyalt annyira szabadon, mint azt vártam ennél a korosztálynál. Az összkép kevésbé volt annyira

harmonikus, mint a városi iskolásoké. Ez az elért pontszámokon is látszódik.

Véleményem szerint az oktatási-nevelési stratégiák, továbbá a vizuális nevelés nagyban befolyásolta az eredményeket. Tudjuk azt, hogy a kaposvári osztályfőnök az alapképzésén túl rajz szakos tanár, és ezen belül számos tovább képzésben vesz részt. Hangsúlyt fektet az egyéb közismereti tanórákba integrált vizuális nevelési célokra, előnyben részesíti a rajzi megoldásokat. A tanulókat az eszközrendszer legszélesebb skáláján ösztönzi az alkotásra, ehhez nem csak a tanulók saját rajzos készletére támaszkodik, hanem a tanteremben megtalálható változatos és kevésbé gyakori képekre, melyeket maga a tanító saját forrásából biztosít a hatékony tanulás érdekében. Ezzel a tanulók nagyobb rajzi biztonságot szereznek az eszközök ismeretei által. Mind ezeken túl, a tanító páros örökös biztatásban részesíti a tanulókat, objektíven értékeli egyes műveiket, és azokat büszkén mutatják meg külső szemlélőnek. Az alkotásaikat sokszor használják fel díszítésben, ezzel a gyermek kitüntetve érzi magát, hiszen a munkája el van ismerve. Mivel az iskolában szeretettel rajzolnak, ezért gyakori az otthoni alkotás is, melyek produktumát rendszeresen megmutatják a tanítóiknak. Pedagógiai nevelés hatására a gyermekek által elkészült rajzokat a szülők is megbecsülik és megőrzik azokat.

Ezzel szemben a zalaapáti intézményben a tanítók alapmotiváltsága más felé irányul, nem részesítik előnyben a vizuális adottságokat. A rajz szaktanterem nem díszileg a tanulók által elkészült alkotásokkal, amely frusztráltságot kelthet a gyermekekben. A terem csupasz falai inkább egy idegen és rideg környezetet nyújtanak, mintsem egy olyan biztonságos, otthonos atmoszférát, amelyben a diák feloldódik. Mivel a vizuális kultúra tanórát szakos tanár tartja és más tanítja a tanulókat a fő tantárgyakból, ezért szorulhatnak háttérbe egyes vizuális feladatok. Bár rajzpályázatokon részt vesznek a tanulók, melyekre szívesen készítenek alkotásokat,

azonban mégsem motiváltak a művészetek iránt. Továbbá a rajz órákon a tanulók a saját eszközkészletükből dolgoznak, az alacsony anyagi forrásokból nincs sok lehetőség egyéb eszközök vásárlására, melyek szélesítik az eszközhasználati ismereteket, hiszen nem csak egy osztályt kell ellátni, hanem mind a nyolc évfolyamon szükséges biztosítani a lehetőséget. Ez az óriási költségvállalás pedig nem várható el egy pedagógustól. Ezáltal a tanulóknál nem alakul ki rajzi biztonság, hiszen nem ismerhetik széles körűen az eszközhasználatot. Mindazonáltal a tanulók részesülnek dicséretben a rajztanár által, és a saját osztálytermük díszleg a műveikkel, viszont a tanulók még sem motiváltak túlzottan a rajzolás iránt úgy, mint a velük szembe állított városi gyermekek. Az otthoni rajzolás valószínűleg kisebb mértékben van jelen vidéken, hiszen legtöbb gyermeknek nincs ennyi lehetősége a saját környezetében az alkotásra eszközhiány miatt. Sok család nem engedheti meg magának, hogy akár jó vagy kevésbé jó minőségű eszközkészlettel rendelkezzen otthon, hiszen az anyagi körülmények nem engedhetik meg, inkább arra törekednek, hogy az iskolában hiánytalan felszereléssel lássák el gyermekeiket.

Ezek alapján természetes a kreatív gondolkodásban való eltérés, a más-más oktatási és nevelési stratégiák alkalmazásával. Úgy gondolom az eredményekből, hogy a teszt arra adott bizonyosságot, miszerint a vizuális nevelés és a kreativitás fejlesztése szoros kapcsolatban áll. Tehát a vizuális kultúra tantárgy beintegrálása más közismereti tantárgyakba elősegíti az alkotóképesség fejlődését, továbbá a komplex gondolkodást.

Irodalomjegyzék

Feuer Mária (2000): A gyermekrajzok fejlődéslélektana. Budapest: Akadémiai Kiadó, 9-11, 77-79, 144-146, 95, 167-172, 257, 264, 276, 289, 327, 334, 347, 97, 176, 180-181, 185, 250, 277, 296, 384, 252. p.

Kárpáti Andrea (1995): Vizuális képességek fejlődése. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., 183, 184-195, 190, 195. p.

Kárpáti Andrea (2005): A kamaszok vizuális nyelve. Budapest: Akadémiai Kiadó, 36, 36-59, 59-72. p.

Schleiner dr. Szányel Erzsébet, Schablauer Zoltánné, dr.Takács Zoltán (2001): Van egy ötleted? A kreativitás fejlesztésének lehetőségei otthon, iskolában. Kaposvár, 3-5. p.

Kárpáti Andrea, Gyebnár Viktória (1997): Egy új rajzos kreativitás teszt: A TCT / DP kipróbálásának első tapasztalatai. Pszichológia, 17(1), 23-29. p. In: vizuális kultúra ELTE honlapja. [2023. 02. 03.] > http://real-j.mtak.hu/4947/1/Pszichologia_17.pdf

Kárpáti Andrea (2009): Kommunikáció, technika, kreativitás: egy komplex mérőeszköz a vizuális képességek értékelésére. Új Pedagógiai Szemle, 59. 5-6. sz., 47. p. In: vizuális kultúra ELTE honlapja. [2023. 04. 11.] >

https://epa.oszk.hu/00000/00035/00133/pdf/EPA00035_upsz_200905_040-59.pdf

Kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola, Gimnázium és Szakgimnázium Pedagógia Program (2022): Kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola, Gimnázium és Szakgimnázium honlapja. [2022. 11. 03.] > https://www.gyakorlo-kap.edu.hu/doc/jog/20220901_pp.pdf

Zalaapáti Gábor Áron Általános Iskola Pedagógiai Program (2020): Zalaapáti Gábor Áron Általános Iskola honlapja. [2022. 11. 03.] > <https://www.gaboraron.hu/webimages/files/ZB1401%20Pedag%C3%B3giai%20Program%202020.pdf>

Ábrajegyzék

1. ábra	32
2. ábra	33
3. ábra	34
4. ábra	35
5. ábra	36
7. ábra kaposvári 8. ábra zalaapáti	36
6. ábra	37
9. ábra	38
10. ábra kaposvári 11. ábra zalaapáti.....	39
12. ábra	40
13. ábra	41
15. ábra kaposvári 16. ábra zalaapáti.....	42
14. ábra	43
17. ábra	44
18. ábra	45

Mellékletek

Első számú melléklet:

A Clark Drawing Test feladat leírásai:

- 1) „Az alábbi négyszögbe rajzold le egy érdekes ház képét úgy, mintha az utca túloldaláról néznéd!”
- 2) „Az alábbi négyszögbe rajzolj le egy ember, amint igen gyorsan fut. Készíts olyan jó rajzot, amelyet csak tudsz!”
- 3) „Az alábbi négyszögbe rajzold le magadat, amint a barátaiddal játszol az udvaron!”
- 4) „Az alábbi négyszögbe rajzolj bármit, ami eszedbe jut. Használj a fantáziádat, készíts olyan érdekes rajzot, emilyent csak tudsz!”

Második számú melléklet:

A Vizuális Narratív Teszt bevezető szövege:

„Egy történet számos módon lehet elmesélni: a mesélő elmondhatja hangosan, le lehet írni egy könyvben, de el is lehet énekelni. A rajzolást szintén lehet használni a történet elmesélésére. Rajzolatok már valaha történetet? Olyan kalandokat, amelyek emberekkel, hősökkel vagy állatokkal eshettek meg, vagy olyat, amely valójában sohasem történt meg? Rajzolatok már valaha történeteket furcsa lényekről furcsa világban, csatákról, utazásokról, sportól, nyaralásról vagy ünnepekről? Tudtok-e történeteket hétköznapi dolgokról, melyek emberekkel vagy állatokkal, növényekkel, képzelt lényekkel estek meg? (A fiatalok válaszolnak a vizsgálatvezető nyugtázza ezt.) – Erre a nagy papírra rajzoljatok most egy történetet! Használjátok a kereteket arra, hogy megmutassátok, mi zajlik a történet során, és hogyan következnek az események egymás után. Annyi képmezőt használtok, amennyit csak akartok. Ha szükségetek van még papírra, kaphattok többet is. A történet arról szólhat, amiről akarjátok. Nem kell feltétlenül új történetet kitárolnotok, azt is rajzolhatjátok, amit már korábban kigondoltatok.

(A fiatalok kérdéseket tesznek fel a lehetséges témákról. A válasz mindig ez: Igen, erről is rajzolhatsz.) A történetet a saját elképzeléseitek szerint rajzolhatjátok, és éreztétek jól magatokat!”

Harmadik számú melléklet:

Test for Creative Thinking – Drawing Product bevezető szövege és értékelési kritériumai:

„Előttetek a papíron egy befejezetlen rajz van. A művésznek akkor kellett abbahagynia, amikor még nem tudta, mit is akar rajzolni voltaképpen. Arra kérünk, hogy fejezd be ezt a rajzot. Azt rajzolhatsz, amit akarsz! Bármit rajzolsz, biztosan jó lesz. Ha befejezted a rajzodat, kérlek, szólj nekem, hogy beszédhessem.”

Értékelési szempontok:

1. Folytatás: a megadott elemek felismerését jelenti, vonalhúzással való folytatása.
2. Kiegészítés: az elemek tovább rajzolása, valamint megismétlése.
3. Új elemek: bővítés új motívumokkal, elemekkel, figurákkal a már meglévő folytatott és kiegészített képelemek mellé.
4. Vonalakkal létrehozott kapcsolatok: elemek összekapcsolása, vizuális egységgé rendezése az összekötő vonalakkal.
5. Témához kötődő kapcsolatok: ha a képelemek egésszé válik, plusz pontot ér. A téma eredményét a megadott cím segíti, ezáltal a teszt készítői igénylik az elkészült művek beszédése előtt a cím adást.
6. Körvonalat megőrző – részletfüggő: a nagy zárt négyszögön kívül található kisebb nyitott négyszöget folytatja és kiegészíti, illetve a képbe foglalja bármilyen módon, pluszpontot kap. A teszt készítői a képkeretre emlékeztető bezárt négyzet ignorálása a cél, a fantázia szabadjára engedése.

7. Körvonalat megőrző – részlettől független: a nagy zárt négyszögre, valamint azt a vonalat felhasználva kilép a mezőből, az alany pluszpontot kap.

8. Perspektíva: maga a kép perspektivikus, törekszik a háromdimenziós ábrázolásra.

9. Humoros, érzelmes megoldások: ritkán minősítő kategória, mégis lényeges az alkotóképesség szempontjából.

10. Nem szokványos megoldások: négyféle speciális eljárást értékel a kreativitás jegyeként: a papírhasználatot (forgatás, hajtogatás valamilyen hatás eléréseért), összefüggő történet ábrázolás (figura szövegbuborékkal, bármilyen felirat stb.), szimbólumok használata (mosolygós arc, szivárvány stb.), illetve a nem szokványosan felhasznált képelemek (hány képelemet használt fel, ha nem mindet, akkor le kell vonni pontot a háromból, illetve akkor is, ha konvencionális elemeket készített – ilyen például, ha a köríves elemből arcot, napocsát, kereket vagy csak kört készít).

11. Sebesség: csak akkor jár a pont, ha az eddigi pontszámok összege elérte a 25 pontot, illetve, ha 12 percen belül befejezte a rajzot.

Nyilatkozatok

NYILATKOZAT

Alulírott ZÖBB NÓRA, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, KAPOSVÁRI Campus, TANÍTÓ szak nap-pali/levelező* tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Szakdolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: Kaposvár 2023. év április hó 28. nap

Zöbe Nóra

Hallgató

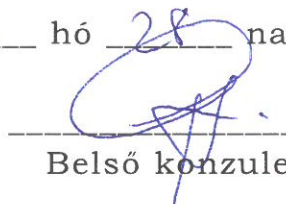
NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot/Portfóliót áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot/Portfóliót záróvizsgán történő védelemre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: Kaposvár 2023. év április hó 28 nap

Belső konzulens

***Kérjük a megfelelőt aláhúzni!**